

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA
bakalárske kombinované štúdium
2009 – 2012

BAKALÁRSKA PRÁCA

Jana Trellová

Rozvoj komunikačných schopnosti ako súčasť prípravy na
moderátorské povolanie

Praha 2012

Vedúci bakalárskej práce:
PhDr. Ernest Kováč

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies
2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Jana Trellová

Developing communication skills in preparation for the
profession moderator.

Prague 2012

The Bachelor Thesis

**Work Supervisor:
PhDr. Ernest Kováč**

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetky literárne a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Bratislave dňa 2.3.2012

Jana Trellová

Podakovanie

Chcela by som sa poďakovať vedúcemu mojej bakalárskej práce, PhDr. Ernestovi Kováčovi, za usmernenie, vedenie a odborné poznatky, ktoré mi poskytoval počas vypracovávania práce.

Abstrakt

Cieľom našej práce je poukázať na možnosti rozvoja v komunikácií v jednotlivých stupňoch verbálnej i neverbálnej interpretácií. Upozorniť na potrebu správnej komunikácie, správneho držania tela a správnej gestikulácie. Skĺbiť požiadavky dnešnej doby na vyššiu úroveň komunikácie a dané genetické predpoklady ako prihliadnutie na eventualitu budúceho povolania moderátora.

Kľúčové pojmy

Komunikácia. Vizualný kanál. Reč tela. Ortoepia.

Abstract

The goal of our work is to highlight the development opportunities in communications at each stage of verbal and nonverbal interpretations. Tell the need for proper communication, proper posture and correct gestures. Combine the requirements of today to a higher level of communication and the genetic requirements as having regard to the eventuality of future occupation moderator.

Key words

Communication. The visual channel. Body language. Orthoepy.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 KOMUNIKÁCIA	8
1.1 Najvýznamnejšie etapy zrodu komunikácie.....	8
1.2 Súčasný stav komunikácie	9
1.2.1 Vymedzenie pojmu komunikácia	10
2 REČ TELA	11
2.1 Najdôležitejšie funkcie neverbálnej komunikácií	11
2.1	13
2.2 Vizualný kanál	13
2.3 Držanie tela a vystupovanie na verejnosti.....	13
2.4 Neverbálna komunikácia v prezentácii jednotlivca	14
3 ZÁKLADNÉ VEDENIE ROZHOVORU	21
3.1 Štrukturalizácia moderovania rozhovoru	22
3.2 Vedenie rozhovoru v printových médiach	24
3.2.1 Novinár ako zložka printovej komunikácie	26
4 PRAVIDLÁ SLOVENSKEJ VÝSLOVNOSTI, ORTOEPIA.....	30
4.1 Rečové ústrojenstvo	31
4.2 Artikulačné orgány.....	35
4.3 Fonetika.....	37
4.4 Odstraňovanie nedostatkov v rečovom prejave	38
4.4.1 Vizualná stránka prejavu	39
5 KREATIVITA AKO NUTNÁ ZLOŽKA ZDATNÉHO MODERÁTORA.....	39
5.1 Definícia kreativity.....	39
5.2 Charakteristika tvorivej osobnosti.....	40
5.3 Rozvoj kreatívnych schopností	41
5.3.1 Metódy rozvoja a zvyšovania kreativity	42
5.4 Bariéry v tvorivosti	43
5.4.1 Neschopnosť zmeniť uhol pohľadu- stereotyp	44
5.4.2 Psychologické prekážky kreativity	45
ZÁVER.....	47
LITERÁRNE ZDROJE	48
BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE	50

ÚVOD

Nové trendy, životný štýl, sociálne siete každodenne prichádzajú zo západných krajín k nám, ovplyvňujú náš štýl, správanie, myslenie a posúvajú aj naše technické možnosti. Technika počas posledných 20- tých rokov nesmierne pokročila, no kde prichádza očakávaný pokrok, zlyháva zasa iný faktor. Namiesto toho aby sa cibrili komunikačné schopnosti, práve naopak neustále upadajú. Niekedy sa zdá, že rozprávať je jednoduché, ale ako hovorí aj samotný AntoinedeSaint- Exupéry : „ Nezabudni, že tvoja veta je čin“ – a to platí aj dnes. Slová, vety majú obrovskú moc. Je však veľmi dôležité ako tie slová a vety povieme. V uplynulej dobe sa veľkým trendom stala komunikácia cez rôzne sociálne siete, čo má veľký vplyv na interné rečové prejavy našej mladej generácie.

Častokrát sa však na verejnosť dostane pozmenená alebo transformovaná informácia. Svetielko nádeje však prinášajú média ako sú televízia, rozhlas a printy, ktoré majú obrovskú moc ovplyvniť populáciu svojím odborným jazykom. Je len otázne, či kompetentný vo svojom obore budú dostatočne kvalifikovaný vykonávať mediálnu prácu, čím prispesú k správne mu vychovávaní ľudí. Viem, že naučiť sa správnej výslovnosti a etikete v jazyku nie je vôbec ľahké, ale ak sa vieme intenzívne venovať počítačovému dorozumievaniu, tak určite sa vieme naplno prehlbiť do konkrétnych špecifik internej komunikácie. Pracovné povolania, ktoré využívajú svoj jazyk ako každodennú prácu to nemajú o nič ľahšie. Mať pravidelný prehľad v inováciách spisovnej slovenčiny, neustále opakovanie fonetických cvičení - aj to je pracovná povinnosť profesionálneho moderátora či redaktora. No nadobudnúť status profesionálneho moderátora či rečníka si vyžaduje úsilie a isté kroky. Ved' ako prízvukoval Cicero: „Orator fit, poeta nascitur“ (Rečníkom sa človek stáva, básnikom sa rodí).

Preto sme si vybrali tému, ktorá je na prvý pohľad jednoduchá, no vo svojej podstate je zložitejšia ako sa zdá. Ale naším cieľom je poukázať na jednotlivé stupne, ktoré musí bežný človek prejsť k tomu aby bol vycibrený rétor.

1 KOMUNIKÁCIA

V nasledujúcej kapitole sa zaoberáme definovaním vlastností reči z pohľadu DeFleur, M. L.; Ballová – Rokeachová, S. J. (1996). Ľudská reč sa skladá zo samostatných a vzájomne prepojených systémov gramatiky, zvukov a gest a kedykoľvek umožňuje komunikáciu o nových veciach.

Ľudia rozlišujú medzi komunikovaným obsahom a označením tohto obsahu (znak a význam). V ľudskej komunikácii je hovorená reč zameniteľná (rovnaká ako) s počutou rečou. Ľudská reč sa používa účelovo, s určitým cieľom, vždy v sebe skrýva nejaký zámer.

Obsah reči sa môže vzťahovať nielen na prítomnosť, ale aj na minulosť a budúcnosť.

Ľudskú reč sa ľudia učia od malička od dospelých a odovzdávajú z generácie na generáciu.

1.1 Najvýznamnejšie etapy zrodu komunikácie

Kolískou rečníctva je nepochybne Grécko. No a Gréci boli aj považovaní za skutočných majstrov vo vynaliezavaní argumentov a v umení výstižnej formulácii jednoduchých viet. Dieter - W. Allhoff a WaltraudAllhoff (2008, s. 183) presne definujú začiatky a priebeh vyvíjania sa rétoriky a Homéra označili ako za jedného z tvorcov rečníckeho umenia. Jeho diela „Illias a Odysseia“ sú považované za klenoty rétoriky. Rétorika ako táka vznikla v 5.storočí p.n.l. Medzi jej zakladateľov patria Theisiás a Korax, ktorí toto umenie priniesli do Grécka, z už vtedy demokratickej gréckej provincie Sicílie.

Po peloponézskej vojne sa v Grécku postupne zavádzala demokracia a tým rástol význam voľného hovoreného prejavu. Od tej doby sa totiž realizovali väčšinové rozhodnutia na zhromaždeniach ľudu, kde sa preberali ekonomické, politické a právne témy. Keďže nie každý si vedel svoju požiadavku predniesť, začali si hľadať za seba

rétorických zástupcov. Vplyvom týchto stúpajúcich požiadaviek po prednášateľov sa začali objavovať učitelia rétoriky, sofistí. Pôsobili ako učitelia na cestách a vyučovali toto „umenie hovoriť“ za vysoký plat. Jedným z najstarších sofistov bol Prótagoras , ktorý je považovaný za zakladateľa dialektiky. Na líniu významných gréckych rétorov sa pripojili i rímsky rečníci, medzi nimi i najväčší rímsky rečník a prozaik MarcusTullius Cicero. Cicero je vnímaný vo všeobecnosti ako jeden z najvšestrannejších vzdelancov, ktorých svetu dala rímska kultúra. Počas svojho života sa preslávil ako vynikajúci rečník a úspešný právnik, dnes je však oceňovaný predovšetkým ako filozof, humanista a autor politických prác. Jeho filozofické dielo otvorilo Rimanom dvere ku gréckej filozofii. Sám pre ňu vytvoril latinskú slovnú zásobu a forma tohto latinského jazyka, ktorou Cicero písal, je považovaná za vzor klasickej latinčiny. (Allhoff, 2008, s. 184).

A práve v období demokratického Grécka a veľkolepého politického Ríma sa zrodil pojem komunikovať. V súčasnom ponímaní tohto slova je to presnejšie : predať sa prostredníctvom slov a podmaniť si jednotlivého partnera v komunikácií.

1.2 Súčasný stav komunikácie

„V súčasnej dobe sa ľudská spoločnosť nachádza vo vývojovej fáze obecné nazývanej **informačná spoločnosť**. Táto spoločnosť je spravidla definovaná ako spoločnosť, v ktorej kvalita života, perspektíva sociálnych zmien a ekonomického rozvoja závisí v rastúcej miere na informáciách. V informačnej spoločnosti majú informácie podobnú úlohu ako mala v predchádzajúcej industriálnej spoločnosti energia.“ (Vymětal, 2008, s. 16)

Ten istý autor k tejto téme ďalej konštatuje, že za spoločného menovateľa informačnej spoločnosti môžeme pokladať práve význam informácií, ktoré sú kľúčovým zdrojom spoločenskej existencie, ako aj požiadavka nutne zabezpečiť univerzálny a globálny prístup spoločnosti, resp. ľudí, k informáciám. (Vymětal, 2008).

Mnoho mladých ľudí zabúda na to ako je dôležité komunikovať a následne aj premýšľať nad tým čo chceme, alebo čo by sme chceli povedať. Samozrejme sú medzi ľuďmi výnimky, ktoré majú ako hlavný predmet – komunikáciu na dennej báze, ale podľa posledných štúdií a prieskumov médií zaoberajúcimi sa priamou komunikáciou, ľudí s pravidelnou návštevnosťou sociálnych sietí neustále stúpa. Čo je alarmujúce pre budúcu generáciu ľudí, ktoré budú po komunikačnej stránke upadať.

1.2.1 Vymedzenie pojmu komunikácia

V súvislosti s komunikáciou sa v mnohých oblastiach života dostáva do popredia požiadavka na *komunikačné zručnosti* človeka. Je tomu tak nepochybne vo sfére medziľudských vzťahov, no najmä v oblasti pracovných aspirácií a vykonávania určitej pracovnej činnosti. Vymětal (2008, s. 25) definuje komunikačné zručnosti ako „súhrn úrovne hovoreného prejavu, emočných kompetencií, zdravej sebaistoty, sebapoznania a poznania komunikačných partnerov. Medzi základné komunikačné zručnosti spravidla zaraďujeme počúvanie a načúvanie, rozprávanie, čítanie a písanie a vnímanie neverbálnej komunikácie.“ Autor predostiera aj pojem *komunikačné kompetencie*, ktoré znamenajú mentálne predpoklady na schopnosť človeka komunikovať, realizovať komunikačné procesy, vrátane hodnotenia účasti iných ľudí v nich. Zahŕňajú tiež súhrn sociálnych a psychických operácií, ktoré umožňujú jednotlivcovi aktívnu účasť na komunikačnom procese, vrátane jazykových znalostí a uplatňovania socio-kultúrnych pravidiel komunikácie – *rečovej etikety*.

Človek sa stáva človekom predovšetkým tým, že rozumie svetu, ktorý ho obklopuje, že rozumie správaniu druhých a sám sa správa tak, aby sa prispôbil spoločenským pomerom a sociálnym podmienkam svojho bytia. Znamená to, že rozumie sociálnym podnetom a svojmu správaniu dávame sociálny význam.

2 REČ TELA

V nasledujúcej kapitole si ozrejmime ďalšiu dôležitú súčasť prejavu komunikácie, ktorej sa podrobne venovali Dieter - W. Allhoff a WaltraudAllhoff (2008, s. 16). Kladú komunikáciu do viacvrstvovej role, ktoré sú zložené z prejavu respondenta, ktorý rozpráva a hovorí nie len to, čo hovorí, ale svojím spôsobom reči a celkovým verbálnym a neverbálnym správaním sprostredkováva poslucháčovi, prípadne partnerovi v rozhovore, ďalšie (a často rozhodujúce) informácie: o svojom postoji k téme, o svojom emocionálnom naladení a o svojom pomere k partnerovi v rozhovore. Hovoriaci vysiela popri verbálnych znakoch aj mnoho neverbálnych signálov, či už je to držanie a postoj tela, gestá, mimika, zrakový kontakt, tón hlasu, výslovnosť a v neposlednom rade prízvuk. Rétorická komunikácia teda zahŕňa obe zložky verbálneho i neverbálneho prejavu, ktoré sú rovnako dôležité. Pre moderátora - „speaker“ je ale neverbálna časť veľmi dôležitá. Neverbálne znaky plnia v rámci procesu komunikácie rôzne funkcie (z časti u speakera, z časti u poslucháča). (Dieter - W. Allhoff a WaltraudAllhoff, 2008, s. 16).

2.1 Najdôležitejšie funkcie neverbálnej komunikácií

Neverbálny prejav z funkčného hľadiska podrobne rozobrali Dieter - W. Allhoff a WaltraudAllhoff (2008, s. 18). Menujú najdôležitejšie funkcie neverbálneho prejavu:

➤ *sprevádza a podporuje verbálny prejav*

V tomto prípade sa hovorí o zhode jednotlivých rovín komunikácie. Napríklad ide o pohyby rukou, ktoré niečo zdôrazňujú, alebo o zvýšení hlasu pri dôležitých vyjadreniach. Slová sú vtedy hlasovo i telesne rázne zdôraznené.

➤ *oslabuje verbálny prejav*

Napríklad priateľský tón pri jasne zrozumiteľnom pokarhaní. Vďaka neverbálnym zložkám je vyjadrenie často oveľa viac diferencovanejšie ako by bolo iba prostredníctvom slov.

➤ *povzbudzuje verbálny prejav*

Napríklad určitým spôsobom prejavu sa môže stať prosba či výzva rozkazom.

➤ *odporuje verbálnemu prejavu*

Tu dochádza k rozporu vtedy, keď na rôznych komunikačných kanáloch (hovoríme tiež o inkongruencii). Tieto, väčšinou nevedomé rozpory môžu byť z časti na strane hovoriaceho. Príklad: Otvoríme dvere nečakanej návšteve. Povieme síce: „Ach, to si ty, tak poď ďalej,“ ale zároveň zostaneme stáť niekoľko sekúnd vo dverách a tým vyjadrujeme: „ Vlastne sa mi to veľmi nehodí....“ V takomto prípade väčšinou adresát pochopí neverbálny prejav hneď („ Ďakujem, ďalej ale nepôjdem....“). Rozpor však môže byť i v inom aspekte komunikujúceho. Nie je vždy sa dá získať kontrola nad všetkými komunikačnými signálmi ako sú sympatie/antipatie, záujem/nezáujem, úprimnosť/neúprimnosť atď. V rámci aplikovanej rétoriky existujú aj dôležité situácie, v ktorých partner rozhovoru alebo poslucháč nesprávne interpretuje neverbálne signály a v dôsledku toho môže dôjsť k neprimeranej reakcii. Napríklad v situačnej neistote (tréme) dochádza tak často k rozporným signálom, ktoré môžu komunikačné procesy značne narušovať. Príznaky trémy môžu byť interpretované ako neistota v danej téme komunikácie a na základe toho dochádza k strate vierohodnosti komunikujúceho. Samozrejme, je možná aj iná varianta, keď komunikujúci kompenzuje svoju neistotu obzvlášť ráznym vystupovaním, čo môže signalizovať u poslucháčov povýšeneckosť a aroganciu. V takomto prípade hovoríme o chybnom rétorickom signály, výrazom chybný máme na mysli interpretáciu signálu, nie signál sám o sebe.

➤ *nahrádzaverbálnyprejav*

Takým najčastejším príkladom je nesúhlasne zavrtenie hlavou namiesto povedaného slova „nie“. V rámci určitého kultúrneho okruhu tu zriedka dochádza k nedorozumeniu. Pri telefonovaní a v rozhlase nahrádzajú počuteľné hlasové signály chýbajúce vizuálne signály.

➤ *vyjadreniepostojazájmu*

V situáciách obojstrannej komunikácie, v rozhovore, ale i vo verbálnom prejave je komunikujúci neustále závislý na spätnej väzbe svojich partnerov - poslucháčov. Tak sú v dialógoch neustále prítomné obojstranné neverbálne znaky, ktoré partnerovi v rozhovore signalizujú väčší či menší záujem počúvať.

➤ *vyjadruje stanovisko komunikačných partnerov*

Prostredníctvom svojho správania vyjadruje poslucháč, prípadne partner porozumenie, alebo neporozumenie.

➤ *reguluje hladký priebeh dialógu*

Neverbálne signály slúžia na uvedenie si nevy povedaných informácií o tom, kto hovorí. Napríklad naťahovanie slabík a slov signalizujú skutočnosť, že hovoriaci chce niekomu predať slovo. Výrazné gestické správanie alebo narastajúca hlasitosť signalizuje, že komunikujúci nechce byť vo svojej reči prerušený.

➤ *Vyjadruje vyladenie a subjektívny stav komunikačných partnerov*

Príkladom môžu byť mnohé neuvedomované pohyby, ako je mávnutie rukou, hra s predmetmi, upravovanie si oblečenia počas konverzácie atď. Pomocou toho môže komunikujúci vyjadrovať neistotu, zamyslenosť, radosť, vnútornú neprítomnosť, zainteresovanosť a podobne.

➤ *vyjasňuje vzťah medzi partnermi v komunikácii*

Prostredníctvom držania tela, vzdialenosti, sily a výšky hlasu alebo vizuálneho kontaktu sa prejavuje pomer medzi komunikačnými partnermi – sympatie alebo dôvernosť (napríklad: malý odstup, trup naklonený smerom k partnerovi), ale i status a hierarchia (napríklad: poklepanie po pleci je typické gesto vyššie postavenej osoby). (Dieter - W. Allhoff a WaltraudAllhoff, 2008, s. 18).

2.2 Vizuálny kanál

Medzi ďalšiu podstatnú časť celkového prejavu budúceho moderátora patria aj signály, ktoré po vizuálnej stránke vysielame. Dieter - W. Allhoff a WaltraudAllhoff (2008, s. 23) radia medzi takéto prejavy:

- držanie tela a vystupovanie,
- gestá,
- mimika,
- zrakový kontakt a priestorové správanie (proxemika).

2.3 Držanie tela a vystupovanie na verejnosti

Allhoff (2008, s. 24) vníma komplexného človeka prihliadnúc na psychickú i fyzickú stránku. Vnímanie a regulácia samého seba pri komunikácii je možné iba vtedy, keď po ďalšom vedomom pozorovaní postupne odstraňujeme chybné rétorické signály, ktoré vysielame. Medzi najčastejšie chybné signály patrí prekríženie rúk. Vyjadruje to situačnú neistotu (napríklad tréma) alebo ide iba pohodlný postoj komunikujúceho. Komunikačný partner si to však interpretuje ako odmietnutie,

rezervovanosť alebo nepoctivosť. Preto v tomto prípade hrá ústrednú rolu svalový tonus, teda stupeň telesného napätia. Pretože vysoké intelektuálne a psychické napätie vedie tiež k napätiu v držaní tela. Dôležitým predpokladom pre kontrolu vlastnej reči tela je nácvik techník regulujúcich napätie, ktoré umožňujú vyvinúť si cit pre súčasný stav napätia a schopnosť tento stupeň napätia vedome ovplyvňovať. (Dieter - W. Allhoff a Waltraud Allhoff, 2008, s. 24).

2.4 Neverbálna komunikácia v prezentácii jednotlivca

„Ľudská komunikácia je fortieľom zameraným na to, aby sme zabudli na brutálnu nezmyselnosť života odsúdeného na smrť. Východiskom pre existenciu ľudskej komunikácie je osamelosť človeka a neschopnosť žiť v nej.“ (Flusser, V.: Kominikológia, str. 9)

Napredovanie našej spoločnosti si bez perfektnej komunikácie vo všetkých životných sférach v súčasnosti už len sotva vieme predstaviť. Pre fungovanie nielen medziľudských vzťahov, ale aj pre bezproblémové nadväzovanie komunikácie v práci a vo všetkých životných oblastiach je nevyhnutné, aby úroveň našich komunikačných schopností a zručností bola dostatočne vysoká na to, aby komunikačný proces nečelil prekážkam a nedostatky v jeho priebehu neobmedzovali naše životné možnosti.

Tvrdenie, že na dosiahnutie komunikačného cieľa stačí len dobre ovládať pravidlá jazyka, byť dobrým rečníkom, či dokázať adekvátne vyjadriť a zoštylizovať naše myšlienky je príliš úzkoprsé. Toto presvedčenie totiž vo svojej podstate neobsahuje i mimo slovné prostriedky a formy dorozumievania, ktoré sú predovšetkým pri osobnom styku mimoriadne dôležité. Mohli by sme teda hovoriť o vizuálnej stránke nášho prejavu. Týka sa to všetkých svetových kultúr, komunikácie vo všetkých jazykoch, a rovnako i všetkých etnických skupín. Proces dorozumievania sa je rozličný a špecifický v každej situácii. „Jazyková komunikácia je proces, ktorý sprostredkuje vzájomné informácie ľudí. Keďže informácie medzi ľuďmi sa realizujú a šíria nielen klasickými jazykovými prostriedkami, ale aj nejazykovými signálmi, oblasť jazykovej komunikácie obsahuje všetky spôsoby a prostriedky, ktorými sa ľudia dorozumievajú.

Ide teda o mnohostranný súbor výrazových prostriedkov i okolností tohto procesu.“
(Škvareninová, O.: Rečová komunikácia, str. 7)

Každý živý rozhovor je okrem nášho slovného prejavu doplnený, v lepšom prípade i obohatený, o množstvo neverbálnych prostriedkov, ktoré komunikantom poskytujú širokú škálu vzájomne vymenených informácií. Komunikát či komunikačný kód sa teda prenáša nielen prostredníctvom kodifikovaného jazyka a ústne podávaných informácií, ale spoluúčastník rozhovoru sa o nás môže veľa dozvedieť aj skrz reč nášho tela. Naše osobnostné črty, momentálne emocionálne rozpoloženie, istota, neistota a množstvo ďalších vlastností, sa prejavuje napríklad v položení nášho hlasu, polohe a držaní tela, rečou očí i tých najmenších gest a pohybov. Neverbálne detaily nášho prejavu odhaľujú kým sme.

Druhy neverbálnej komunikácie:

- pohľad (reč očí),
- výrazy tváre (mimika),
- pohyby tela (kinezika),
- fyzický postoj (konfigurácia ciavšetských častí tela)
- gestá (gestika),
- dotyk (haptika),
- priblíženie alebo oddialenie (proxemika),
- úprava vonkajšieho vzhľadu.

Oči zohrávajú v rozhovore centrálnu úlohu a možno ich zaradiť medzi mimické prostriedky. Ide o celkový pohyb, predovšetkým viečok, obočia a koreňa nosa. „Pohľad v komunikácii plní nielen funkciu prijímateľa, ale aj vysielača informácie. Oči človeka prezrádzajú jeho momentálny psychický stav. Dá sa z nich ľahko vyčítať napríklad stres, únava, šťastie, radosť, smútok, strach a choroba. Pohľadom sa vysiela nielen informácia o hovoriacom, ale aj to, aký on sám má vzťah k počúvajúcemu, do akej miery si ho váži, či o neho stojí, či má k nemu pozitívny alebo negatívny vzťah.“
(Škvareninová, O.: Rečová komunikácia, str. 121) Zrakový kontakt je diferentný v pracovnom a súkromnom styku. Je zvláštne, že pri rozhovore s dôverne známym človekom náš zrakový zmysel tejto osobe nevenuje veľkú pozornosť. Je to zrejme tým,

že intonácie nám blízkych ľudí a ich myšlienky dokážeme bez problémov dekodovať i bez toho, aby sme potrebovali nápovede v podobe neverbálneho prejavu. Pokiaľ ide o menej známych partnerov, či dokonca takých, ktorých vôbec nepoznáme, je tento zrakový kontakt ovplyvnený i momentálnym psychickým a zdravotným stavom partnerov, ich pohľadom, priestorom, v ktorom sa nachádzajú, témou a cieľom komunikácie a podobne. Zrakový kontakt je intímny prvkom a v rozhovore silne podporuje dôveru komunikantov. Zohráva dôležitú funkciu najmä pre hovoriaceho, pretože prostredníctvom partnerových (poslucháčových) reakcií dostáva presnú informáciu o tom, či ho druhá strana počúva, rozumie mu, súhlasí alebo nesúhlasí, či ho počúva sústredene. Hovoriaci zároveň z pohľadu partnera dokáže vycítiť, či je potrebné nejakým spôsobom korigovať jeho prejav, prípadne ho prerušiť. Medzi najčastejšie zrakové prejavy v komunikácii patrí žmurkanie alebo zízanie, teda veľmi intenzívny zrakový kontakt. Napríklad príliš časté mrkanie je prejavom toho, že človek nie je schopný sa oslobodiť od prílišného duševného napätia, čo platí pre hovoriaceho i pre počúvajúceho.

Mimika celkovo je považovaná za najdôležitejší zdroj informácií v neverbálnej komunikácii. Zahŕňa všetky pohyby svalov na našej tvári a pohyby artikulačných orgánov. Nevýhodou je, že rečník si neuvedomuje ich podobu, pretože sú mimovoľné a spontánne, avšak je možné ich uvedomelo korigovať. Zatiaľ čo napríklad gestikulácia a pohyby tela sú rozličné v rámci rôznych svetových kultúr, čo môže súvisieť i s temperamentom, mimické prejavy sú podobné, ba až rovnaké na celom svete. Najmä pre vyjadrenie emócií ako šťastie, smútok, hnev, plač a podobne. Pri rozhovore by sme si mali dať pozor, aby naše mimické prejavy neboli prisilné, aby nepôsobili ako afekty, kľčovito a rušivo.

K slovnému prejavu každého jednotlivca neodškriepiteľne patrí **pohyb**. Pohybom tela, alebo jeho niektorých častí sa zaoberá *kinezika*. „Človek sa v procese komunikácie vždy pohybuje – či si to uvedomuje, alebo nie – a jeho pohyby nesú nesmierne množstvo informácií. ...komunikuje telom dokonca aj vtedy, keď nemá zámer, aby prehovorilo. Telo stále vysiela akési signály – odkazy pre okolie, ktorými sa tlmočia naše postoje, city, zámery, momentálna vnútorná emocionálna aktivita. Pohyby sú vlastne neuvedomenou rečou, ktorú je veľmi ťažké umlčať.“ (Škvareninová, O.: Rečová

komunikácia, str. 82) Reč pohybov je veľmi zložitá, jej čitateľnosť je možná len na pozadí kontextu a pri jej čítaní je potrebné prihliadať na prostredie, situáciu i psychosomatický stav komunikanta, pretože môže mať viacero významov. Rečou pohybu tela prezrádzame naše sebavedomie či komplexy alebo skromnosť a rozsah našich pohybov súvisí s intenzitou nášho emocionálneho prežívania danej situácie. Najčastejšími pohybovými prejavmi pri slovnom prejave je napríklad premiestňovanie sa, viac či menej nápadné posúvanie nôh, predkláňanie, zakláňanie sa a ďalšie. Je dôležité vedieť ustriehnuť používanie týchto pohybov, pretože ich nadmerné používanie môže u partnera vyvolať pocit, že si nie sme istý sami sebou a tým môže celá naša prezentácia stratiť na dôveryhodnosti.

Pri prejave človeka je mimoriadne dôležitý i jeho **fyzický postoj**, ktorým sa zaoberá *posturika*. „Človek svojou polohou tela, alebo len jeho niektorej časti, často mimovoľne, ale výrečne, dáva najavo svoj momentálny psychický alebo fyzický stav a súčasne vzťah k adresátovi, k predmetu rozhovoru, vyjadruje dokonca aj to, či niekto ďalší je v rozhovore žiaduci alebo nie.“ (Škvareninová, O.: Rečová komunikácia, str.69) Posturika sleduje celkový telesný postoj, držanie tela a aj vzájomné rozloženie častí tela. Poloha hlavy, rúk i nôh vyjadruje priateľský či nepriateľský postoj, chcenie pokračovať v rozhovore, alebo ho ukončiť. Vnímaví a citliví ľudia prostredníctvom polohy nášho tela dokážu vycítiť čo si myslíme i to, nakoľko sme sami presvedčení o tom, čo hovoríme. Telo vysiela signály typu: chcem prísť bližšie, chcem odísť, chcem, aby druhý prísť bližšie, alebo i to, či sme unavení, znechutení,... V komunikácii medzi mužom a ženou naše telo dokonale dokáže vyjadriť príťažlivosť, atraktivitu, a rovnako aj ich opozitá. Najčastejšími a najčitateľnejšími postojmi pri rozhovore je napríklad prekríženie ramien a nôh, čo signalizuje obranu, uzavretosť, neistotu alebo negatívny postoj. Ak sa k tomu pridá sklonená hlava a hrudník, postúra vyjadruje celkový nezáujem, nechť až odpor. Poloha tiel partnerov pri konverzácii môže byť napríklad i znakom pre ostatných, že nechcú byť rušení, a to vtedy, ak napríklad prekrížením nôh smerujúcich k sebe obaja tvoria jeden uzavretý priestor. V rozhovore s blízkym človekom, priateľom je poloha tela uvoľnená a celé telo vyjadruje prijatie partnera. Koordinované držanie tela je ďalším krokom ako vylepšiť náš prejav. Najideálnejšia komunikácia je taká, v ktorej je reč nášho tela v súlade so slovami a jeho pohyby sa

vyznačujú otvorenou kinezikou. Takáto forma je zárukou príjemnej atmosféry v rozhovore.

Za predchodcov reči a jednu z prvých foriem dorozumievania sa môžeme považovať **gestá**. Ich používanie je automatické, synchronne so slovami bez ich uvedomovania si. Pri gestikulácii sú v rámci celého tela najaktívnejšie ruky, a to smerom od lakťov na dol a tiež prsty. Hovoriaci pri prejave gestikuluje vždy, no miera gestikulácie závisí od toho, či ho partner vidí alebo nie (napr. telefonický rozhovor), čo značí, že gestika je s rečou zviazaná. Gestá dopĺňujú prejav a spresňujú komunikáciu, preto je dôležité používať ich v správnej miere. Sú prvkom, ktorý tiež dokáže veľa napovedať o našom charaktere a pri rozhovore prezradiť našu nervozitu, záujem, atď. „Človek, ktorý si ľahko získava iných a dôveryhodne na nich pôsobí, gestikuluje s otvorenou dlaňou. Otvorená ruka a dlaň symbolizujú nielen česťnosť, ale aj moc.“ (Škvareninová, O.: Rečová komunikácia, str. 94) Veľa o nás hovorí už len spôsob, akým pri stretnutí podáme partnerovi ruku. Spôsob gestikulácie je rozličný pre rôzne kultúry a národy. Býva pravidlom, že adresát pri počúvaní negestikuluje a akékoľvek gesto sa javí ako snaha o prerušenie hovoriaceho. Sú však kultúry, kde počúvajúci gestikuluje aspoň mierne bez ohľadu na to, či hovoria, alebo či majú záujem hovoriaceho prerušiť. Je dôležité ustriehnuť si pri prejave primeraný gestikulačný priestor, ktorý by nemal presahovať priestor nad ramenami a stred nášho trupu. Veľké a vzdialené gestá sú známkou veľkých emócií a afektu. Špecifický význam majú gestá v komunikácii sluchovo postihnutých ľudí.

Mimo slovná, neverbálna komunikácia zahŕňa aj komunikáciu v podobe **dotykov**. Realizuje sa hmatom, pričom dochádza ku stimulácii zmyslových receptorov v koži. Schopnosť hmatu dôveryhodne sprostredkovať informácie dokazuje aj schopnosť nevidomých ľudí čítať hmatom. Prostredníctvom dotyku získavame už prvé informácie o svete i o nás samých a dotyk sa v niektorých situáciách javí ako najefektívnejší komunikačný prostriedok. Dotykmi sa zaoberá *haptika*. Interpretovať význam dotyku je mimoriadne náročné, pretože je ťažké identifikovať ho presne. Už podanie ruky pri stretnutí nám podáva informáciu o tom, či sme vítaní alebo nie, či toho druhého vidíme radi alebo nie, a to obojsmerne. Dotyk je v podstate vyjadrením určitej intimity a jeho najbežnejšou formou je okrem podania ruky aj objatie, či bozk. Práve objatie je

vyjadrením hlbokého priateľstva i v diplomatických kruhoch a existuje veľa druhov objatí. Podanie ruky symbolizuje tiež prímerie a dodáva pocit nekonfliktnosti. Sila stisku vyjadruje okrem optimistickej povahy i agresivitu, pasivitu, prípadne bojzlivosť a môže v partnerovi vyvolať i negatívne pocity, čo je najčastejšie tzv. „mäkká ruka“. Spôsob podania ruky napovedá veľa o charaktere človeka, či je úprimný, vypočítavý, priateľský, namyslený a pod.. Preto je pri osobnom kontakte dôležité dbať i o predovšetkým slušné a dobre pôsobiace prevedenie i takej, zdalo by sa zanedbateľnej, maličkosti, ako je podanie ruky. Dotyky sú frekventovanejšie v súkromnej zóne a prílišná hmatová aktivita je pri rozhovore s neznámym človekom (napr. pri pracovnom pohovore) neprípustná.

Ďalším z prvkov, spadajúcich pod neverbálnu komunikáciu je **vzdialenosť a priestor** medzi komunikujúcimi. Pri oficiálnych stretnutiach sú tieto vzdialenosti, samozrejme, väčšie, než pri súkromných a väčšinou sú odstupy medzi komunikujúcimi stabilné. Každý jednotlivец si vytvára akúsi pomyselnú osobnú zónu, hranicu, ktorej prekročenie inou osobou v ňom vyvoláva pocit nervozity. Rešpektovanie osobného priestoru je v komunikácii žiaduce. Otázkou priestoru človeka a vzdialenosťou v komunikácii sa zaoberá *proxemika* a rieši stupeň dôvernosti, oficiálnosti a intimity medzi komunikantmi. Veľkosť týchto vzdialeností je ovplyvnená rôznymi psychologickými a sociálnymi podmienkami. V rámci nej môžeme hovoriť o zóne intímnej (do 30 cm), osobnej (45 – 120 cm), sociálnej (1,5 – 3 m) a verejnej (5 – 8 m), pričom každá z nich je špecifická nielen priestorom medzi komunikujúcimi, ale aj intenzitou hlasu, zrakovým vnemom, možnosťou vnímať telesné teplo a pach a možnosťou kontaktu dotykom. Každý človek chápe proxemiku rozdielne a preto je niekedy ťažké uchrániť si svoj osobný priestor a naopak, neobmedzovať osobný priestor partnera. „Proxemika úzko súvisí s momentálnym psychickým a fyzickým stavom človeka. Ľudia psychicky alebo fyzicky unavení chcú byť sami, alebo túžia byť v telesnej blízkosti niekoho nimi voleného, a preto volia extrémnu proxemiku.“ (Škvareninová, O.: Rečová komunikácia, str. 49) Pri prezentácii našej osoby napríklad pri pracovnom pohovore, alebo pri oficiálnom styku by sme mali zvoliť dodržanie sociálnej alebo i verejnej zóny. „Počas sociálnej vzdialenosti je v zornom poli celý partner. Z neverbálnych prostriedkov komunikujúci využívajú kontakt očami, mimiku, polohu tela, pohyb tela, gestikuláciu. Jeden pohľad zachytí celú tvár partnera. Hovoriaci

sú zvlášť citliví na zmenu polohy tela. Dotyková komunikácia sa už vôbec nevyskytuje.“ (Škvareninová, O.: Rečová komunikácia, str. 55).

Za prostriedok neverbálnej komunikácie je považovaný aj náš celkový **vzhľad** v zmysle oblečenia, účesu a v neposlednom rade i zvolených **farieb**. Štýl oblečenia by mal prináležať postu, o ktorý sa uchádzame, alebo ktorý si mienime obhájiť, rovnako aj účes. Zvlášť farbám sa pri osobnom styku prisudzuje veľká moc. Rovnako ako najčastejšie odrážajú náš duševný stav, či náladu, mieru kreativity a podobne, tak pôsobia aj na partnera. Zvlášť pri pohovoroch na pracovné pozície, ktoré si vyžadujú určitú mieru tvorivosti je vonkajší vzhľad, štýl oblečenia a kombinácia farieb mimoriadne dôležitá. V neposlednom rade zohráva v komunikácii svoju rolu i vôňa. „Vône a pachy môžu stimulovať aj utlmať, ovplyvňovať pracovný výkon i zvyšovať príťažlivosť medzi ľuďmi. Vône pôsobia i na zmenu nálady,...“ (Škvareninová, O.: Rečová komunikácia, str. 137)

Naše telo disponuje množstvom komunikačných prvkov. Je nesmierne dôležité ovládať nielen správnu techniku hovoreného slova, ale poznať tiež svoje telo, dokázať ho ovládnuť a nedovoliť mu byť naším protivníkom v situáciách, kedy sme skutočne mierne rozrušení, prípadne neistí. Neverbálne komunikačné prostriedky sú veľmi spoľahlivým nástrojom pri dosahovaní komunikačného cieľa a ich správne využitie v spojení s prejavom verbálnym je cestou ako nielen zvýšiť úroveň kultivovanosti nášho prejavu, ale aj pomocníkom pri zvyšovaní nášho pracovného a spoločenského statusu.

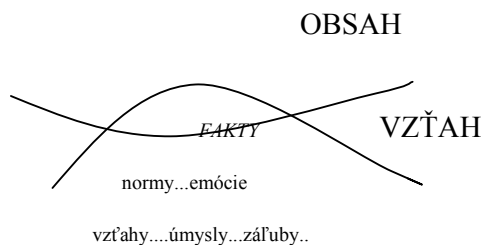
3 ZÁKLADNÉ VEDENIE ROZHOVORU

Rozhovory sa navzájom líšia, no a v tom je aj rozdiel v ich správnom vedení. Najťažšie je sa držať správnej myšlienky, a to pomocou kooperatívneho rozhovoru nájsť riešenie, ktoré by bolo pre všetkých najpriateľnejšie. Ale práve to nie je vždy jednoduché.

Jeden z najčastejšie citovaných modelov, ktorý názorne predstavuje, ako je ťažké pochopiť a byť pochopený – je tzv. model ľadovca, tento názov sa odvodil zo skutočnosti, že najväčšia časť informácií často nie je vyslovená.

Avšak práve to sa nachádza „*pod vodou*“, rozhodujúcim spôsobom formuje správanie partnera rozhovoru a tým i rozhovor samotný:

- Emócie a úmysly
- Obavy
- Skúsenosti
- Vzťahy
- Normy a hodnoty

V televízií sa dá ľahko odhaliť, ako je moderátor na rozhovor pripravený. V obraze je oveľa ľahšie rozpoznateľná téma, pripravenosť, porozumenie rozoberajúcej sa problematiky. Zdatný moderátor vie dokonale zvládnuť model ľadovca: byť pripravený na rozhovor, odosobnený a informovaný. (Allhof, D., Allhof, W.: Rétorika a komunikace, str. 108).

Rozhovor musí byť však štruktúrovaný. Pod pojmom štruktúrovaný rozhovor rozumieme všetky rozhovory, v ktorých ide o vyjasnenie vecných otázok, o výmenu informácií a názorov, riešenie vecných problémov. Základnou formovou štruktúrovaného rozhovoru je diskusia.

Allhoff (2008) skúmali fázy počas prejavu a výsledkom boli jednotlivé poznatky zhrnuté do šiestich bodov, ktoré rozlišujú základné fázy priebehu rozhovoru, diskusie:

1. *Príprava na rozhovor*

Patria sem napr. podklady, miestnosť, zasadací poriadok, pozvanie atď..

2. *Otvorenie rozhovoru*

Podľa situácie rozhovoru: napr. pozdrav, poďakovanie účastníkom, poukázanie na referentov atď.

3. *Podnet k rozhovoru* – prečo a s akým cieľom hovoríme o danej téme, tzn. vyjasnenie motivácie a zámeru.

4. *Spoločný plán rozhovoru*

- a) zhromažďovanie problémových okruhov, príp. detailných aspektov,
- b) eventuálne vymedzenie tém, príp. Obmedzení,
- c) stanovenie krokov ku vyriešeniu problematických okruhov, myšlienkový postup.

5. *Priebeh rozhovoru*

- a) podnet k rozhovoru, ten prinesie do rozhovoru prvý problémový okruh,
- b) diskusia o prvom problémovom okruhu,
- c) priebežne zhrnutie prvého problémového okruhu
- d) otázka, podľa ktorej sa uzavrie prvý problémový okruh...

6. *Ukončenie rozhovoru*

Podľa situácie rozhovoru, napr. zakotvenie výsledkov, záverečné zhrnutie, schválenie..

Hlavnou úlohou moderátora počas rozhovoru je podpora procesu rozhodovania pomocou vizualizácie a štrukturalizácie. Moderátor v užšom slova zmysle je nestranný a zodpovedný výlučne za štruktúru a priebeh procesu – nie za obsah.

3.1 Štrukturalizácia moderovania rozhovoru

KROK	CIEĽ	MOŽNÉ METÓDY
Otvorenie	pozdrav, zoznámenie,	rozhovor, vizuálna pomoc
Predostretie témy	vzbudiť záujem o riešenie problému, pomocné riešenia	vyvolávacia otázka

Selektovanie	zhromaždenie návrhov k dôležitým aspektom, výber	jednobodová otázka, viacbodová otázka
Koncentrácia	navedenie na ďalší vývoj a prehĺbovanie vybraných návrhov ,	spracovanie možnosti riešenia problémov
Dohoda	výber optimálnych návrhov riešenia	jednobodová / viacbodová otázka
Ukončenie	vyjasnenie otvorených otázok	zhrnutie s možným uzavretím

Podľa Zvalovej (1999) moderátor volí pre dané témy zmysluplnú kombináciu metód podania, ktoré podporujú celý komunikačný proces. Moderátor môže byť **čítať** správy, informácie, redaktorské postrehy z podujatia, z tlačovej besedy, vyhlásenia, stanoviská, alebo **prihovárať sa** príhodami, poznatkami, zážitkami, dojmami. Hlavný rozdiel medzi týmito dvoma druhmi interpretácie je v tom, že čítané texty sú v reči viazanej, plynulej, v určitom tempe, potrebnom na pochopenie informácie hneď na prvýkrát. Zatiaľ čo texty, ktorými sa prihovárime, majú prvky typické pre hovorovú, prerušovanú reč. Každý budúci redaktor či moderátor by mal navonok i svojím rétorickým prejavom pôsobiť *vierohodne* a viac menej sebavedomo. Tento výsledok nedosiahneme bez toho, aby sme si verili, poznali samých seba a objavili v sebe túžbu realizovať sa práve v oblasti komunikácie povýšenej na umelecké povolanie. (Zvalová, 1999, s.26).

Preto Allhoff (2008) odporúčajú rozhovor vždy zoštrukturalizovať, aby už na začiatku komunikant vedel akým smerom sa bude niesť rozhovor.

Možnosti štrukturalizácie rozhovoru podľa Allhoff (2008, s. 111) :

➤ *jednoduchá otázka*

(moderátor položí jednoznačnou otázku)

➤ *viacnásobná jednobodová otázka*

(jednoznačne položená otázka, pri ktorej uchádzač dospeje k rôznym alternatívnym odpovediam)

- *viacbodová otázka*
- *vyvolávajúca otázka*

(moderátor položí jasne formulovanú otázku za účelom brainstormingu)

- *mentálne mapovanie*

3.2 Vedenie rozhovoru v printových médiach

Samostatnú komunikačnú oblasť vymedzuje i komunikácia v printových médiach, ktorá je súčasťou systému masovej komunikáci. Novinársku komunikáciu tvoria žurnalistické komunikáty a nenovinárske komunikáty, ktoré sú jej neoddeliteľnou súčasťou. Produkt, čo v tomto prípade tvoria noviny, čitatelia vnímajú synteticky ako jeden celok. Pri ich spracovávaní sa používajú isté špecifické technické a komunikačné možnosti prostriedkov masovej komunikácie. Funkciou tohto systému masovej komunikácie je sprostredkovanie rôznorodých obsahov publiku - čitateľom. Prostredníctvom printovej komunikácie vieme periodicky publikovať novinársky produkt.

Novinárstvo je jednou zo súčastí masovej komunikácie, pod ktorou rozumieme inštitucionalizovaný proces. Je mnoho definícií masovej komunikácie a niektoré sa dosť líšia. Masovú komunikáciu môžeme označiť aj procesom, v ktorom „komplexná organizácia pomocou jedného alebo viacerých strojov produkuje a rozširuje verejné oznamy zacielené na početné, heterogénne a disperzné publikum“ (Dominick, 1990, s. 15 - 16).

Klasickým masovokomunikačný model podľa J. Vojteka (2000) sa považuje schéma pochádzajúca od politológa Harolda Laswella. Tú tvorí päť faktorov: komunikátor, komunikát, médium, komunikant, spoločnosť. Prostredníctvom masovej komunikácie sa šíria aj nenovinárske výpovede. Patria sem inzercia, reklama, fotografia.

Pod masovou komunikáciou rozumieme šírenie informácií masovokomunikačnými prostriedkami, ako sú tlač, rozhlas, televízia, film či internet. Ide o sprostredkovanú komunikáciu, v ktorej sa sprostredkovateľom stávajú médiá. Komunikátorom je v takom prípade organizácia, ktorá zamestnáva profesionálnych komunikátorov a na výrobu oznámení používa špecializované technológie. Termín

„masová komunikácia“ teda zahŕňa spoločenský rozmer komunikácie. Ide o dosah, povahu adresátov, mediálne účinky.

Novinárstvo podľa A. Tušera (2007) nesie svoj koreň slova nový, teda nové informácie a fakty. Novosť je základným atribútom novinárskej informácie a novinárstva vôbec. Tento výraz nie je odvodený od slova noviny. Môžeme preto použiť i výraz rozhlasové či televízne novinárstvo. „Novinárstvo je tvorivá činnosť a jej produkty, novinárske prejavy a novinárske celky, ktoré informujú verejnosť o aktuálnom spoločenskom dianí“ (Tušer, 2007, s. 14). V širšom zmysle je to i tvorivá činnosť zaoberajúca sa získavaním, spracúvaním a periodickým šírením aktuálnych informácií prostriedkami masovej komunikácie. V užšom zmysle by sme mohli povedať, že ide o činnosť, ktorá sa zaoberá slovesnou a výtvarnou stránkou novín a časopisov. Pod novinárstvom, ale rovnako i pod žurnalistikou rozumieme špecifickú duševno - tvorivú činnosť, ktorá má výsledky a tými sú novinárske prejavy a celky. O novinárstve J. Vojtek (2000) hovorí ako o špecifickom rode písomníctva, ktorý sa stáva nástrojom na informovanie rozptýlenej verejnosti. Novinárstvo informuje o dianí doma i v zahraničí a musí zaujímať isté stanoviská na to, aby sa spoločnosť mohla orientovať.

„Žurnalistika je zbieranie, spracovávanie a distribúcia žurnalistických textov v žurnalistických celkoch určených verejným príjemcom“ (Tušer, 2010, s. 14). P. Verner (2010, s.16) žurnalistiku charakterizuje takto: „Žurnalistika je druh spoločenskej činnosti, ktorá je charakterizovaná špecifickými atribútmi.“ Súbory komunikačných prejavov zachytávajúce spoločenskú realitu sú masmédiami periodicky zverejňované. Ich multiplikáciou a šírením komunikačnými kanálmi možno pôsobiť na diferencovaných príjemcov. Formujú i vyjadrujú verejnú mienku. Žurnalistika je v mnohom závislá od podoby a usporiadania spoločnosti, v ktorej funguje. Hlavnou jej prekážkou je miera uplatňovanej cenzúry. K novinárstvu patrí aj dokumentovanie prostredníctvom fotografií a obrázkov.

Podľa B. Osvaldovej, J. Haladu (2007) je žurnalistika novinárskym povoláním i produktom tejto činnosti. Zlatý vek dosiahla v 19. a 20. storočí a postupne sa markantne diferencovala po obsahovej i hierarchickej stránke. Podľa spoločenského života sa obsah novín štrukturalizoval napríklad na politiku, ekonomiku, kultúru či šport. Hierarchicky sa ustálila redakčná štruktúra, ktorú tvorí šéfredaktor, redaktor, editor, ako aj ďalšie funkcie. Dvomi základnými množinami žurnalistických prejavov sú

spravodajstvo a publicistika. O tom, kam zaradiť text, rozhoduje prevaha oznamu alebo postoja. Konečný cieľ spravodajstva sú fakty. Publicistika ponúka aj názory. Dilemou žurnalistiky je skutočnosť, že je nevyhnutné, aby sa zachovali princípy demokracie. „Novinár sa musí súčasne vyhýbať nebezpečenstvu elitárstva, ktoré je neodmysliteľne spojené s profesionalizáciou, a súčasne sa musí vyhnúť amatérstvu, ktoré je prirodzené v slobodnej tlači“ (Splichal a Sparks, 1994, s. 86).

Novinárstvo netvorí jedinú a veľa rás ani prevažujúcu množinu komunikátov masovej komunikácie. V tlači patrí novinárskym prejavom spravidla väčšia plocha, v ostatných médiách sú však vo vzťahu k objemu nenovinárskych výpovedí zvyčajne v menšine. Popri nich sa však v novinách objavujú aj nenovinárske prejavy rôznych druhov a foriem. Sú to prejavy populárno-vedecké, vzdelávacie, oddychové, zábavné, ale aj výsledky umeleckej činnosti ako básne, poviedky, romány na pokračovanie, kresby, ilustračné fotografie, grafiky, karikatúry i koláže. Novinárske výpovede delíme aj na seriózne a bulvárne. Seriózne prinášajú hodnoverné informácie a reálny obraz skutočnosti. Bulvár hľadá pikantnosti hlavne zo sveta slávnych ľudí. Hodnovernosť týchto príspevkov je veľmi malá, ale dokážu čitateľa ovplyvniť.

Pre novinárstvo je charakteristických niekoľko črt. Patrí sem napr. periodicita. Zaručuje vychádzanie novinárskych celkov v pravidelných intervaloch. Ďalšími znakmi sú aktuálnosť a publicita. Dôležitá je aj univerzálnosť, ktorá vyjadruje neobmedzené spektrum tém odrážajúce sa v tematickej pestrosti novín.

Novinárstvo môžeme rozdeliť do piatich fáz vývoja: predžurnalistika - označenie obdobia okolo roku 1500, dopisovateľská žurnalistika je obdobie od 16. st. do polovice 18. st., spisovateľská žurnalistika vládla od polovice 18. do polovice 19. st. Vývoj sa uzatvára štvrtou fázou redakčnej žurnalistiky, ktorá trvala zhruba do polovice 19. st. Dnes ju môžeme doplniť piatou fázou redakčno-technickej žurnalistiky, teda spracovávanie článkov elektronickou formou, ktoré sa začalo približne v polovici sedemdesiatych rokov 20. storočia, a tiež spomínaný nástup internetu, ktorý sa postaral o príchod on-line žurnalistiky.

3.2.1 Novinár ako zložka printovej komunikácie

Novinársku tvorbu môžeme označiť ako zložitý proces, v ktorom sa stretávajú a zhodnocujú osobnostné vlastnosti autora so šírkou a hĺbkou poznatkov z oblasti žurnalistiky.

Nositelom novinárstva je novinár. B. Osvaldová a J. Halada (2007) uvádzajú niekoľko významov pojmu „novinár“. V prvom rade je tvoriacim pracovníkom, ktorý je zamestnaný v médiách. Novinári na voľnej nohe, ktorí nie sú nikde zmluvne viazaní, ponúkajú spracované príspevky jednorazovo. Tiež bývajú zaregistrovaní v žurnalistickej organizácii (Slovenský syndikát novinárov). S príchodom internetu vznikol i výraz a funkcia novinár on-line. Ten píše v jazyku html pre elektronické periodiká.

Novinár je pracovník, ktorý tvorí novinárske prejavy určené na uverejnenie. Povolanie novinára sa ako zamestnanie ustanovilo v priebehu 19. storočia. Podľa J. Jiráka a B. Köpplovej (2007) môžeme novinára definovať ako jedinca, ktorý je vybavený profesionálnymi schopnosťami, s ktorými dokáže z toku informácií vyberať dôležité správy, taktiež podať informácie jasne, zreteľne a pochopiteľne. Je však i nutné odolávať vonkajším tlakom. V mnohých krajinách nie je povolanie novinára nijako chránené a za novinára sa môže označiť hocikto. To pramení z ústav, ktoré platia vo väčšine demokratických štátov. Zakotvujú slobodné vyjadrenie a šírenie názoru slovom, písmom i obrazom.

K hlavným *„funkciám novinárskeho povolania patrí informovať, vychovávať, vzdelávať publikum. Tieto predpoklady sú označované pojmom kompetencia“* (Hradinská, Brečka, Vybíral, 2009, s.58). Do kompetencií zahŕňame vedomosti z oblasti médií (problematika, ktorej sa novinár venuje, spôsoby a formy novinárskeho prejavu, psychológia publika), ktoré novinár jednoznačne potrebuje pre úspešný výkon svojej funkcie. Novinár však musí disponovať aj zručnosťami. Pod týmto pojmom je myslené čo najrýchlejšie vykonávanie činnosti na základe skúseností a vedomostí. Podľa Hradinskej, Brečku a Vybírala (2009) zručnosti novinára delíme na odbornotechnické (práca s technikou), organizačno-riadiace (organizácia a spracovávanie novinárskych výpovedí), komunikačné zručnosti (interpersonálna komunikácia na pracovisku, komunikácia s publikom). Keďže všetky mediálne výpovede vznikajú na základe priamej alebo sprostredkovanej komunikácie, sú komunikačné kompetencie pre novinára veľmi dôležité.

Práca novinára zahŕňa zhromažďovanie a vyhodnocovanie dát, ich redigovanie a podávanie takto získaných informácií verejnosti. Pod tým sa skrýva spravodajská úloha žurnalistiky. Úlohou publicistiky je publikácia už známych informácií v novom svetle.

Definícií novinárstva či novinárov existuje mnoho. Aj P. Verner (2010, s. 16) hovorí o novinárovi ako o osobe „*profesionálne sa zaoberajúcej zhromažďovaním informácií za účelom ďalšieho spracovania. Sprostredkúva šírenie žurnalistických celkov prostredníctvom masmédií.*“. Pracovná náplň novinárov je veľmi rôznorodého charakteru. Venovať sa môžu spravodajstvu, publicistike, rôznym odvetviam, ako je politika, kultúra či šport.

„*Úloha spravodajstva a žurnalistiky je považovaná za omnoho zložitejšiu činnosť než len 'otvorenie okna do sveta', pretože výhľad z okna závisí na tom, či je okno veľké alebo malé, či má málo alebo mnoho okenných tabuliek, či je sklo priesvitné alebo číre*“ (Koch, 1990, s. 20).

Novinárstvo môžeme rozdeliť do piatich fáz vývoja: predžurnalistika - označenie obdobia okolo roku 1500, dopisovateľská žurnalistika je obdobie od 16. st. do polovice 18. st., spisovateľská žurnalistika vládla od polovice 18. do polovice 19. st., vývoj sa uzatvára štvrtou fázou redakčnej žurnalistiky, ktorá trvala zhruba do polovice 19. st. Dnes ju môžeme doplniť piatou fázou redakčno-technickej žurnalistiky, teda spracovávanie článkov elektronickou formou, ktoré sa začalo približne v polovici sedemdesiatych rokov 20. storočia, a tiež spomínaný nástup internetu, ktorý sa postaral o príchod on-line žurnalistiky.

S profesiou novinára sa stretávame vo všetkých oblastiach médií. Z hľadiska druhu média je to tlač, rozhlas, televízia alebo spravodajsko-dokumentárny film.

Vo väčších redakciách redaktori pracujú v oddeleniach ako špecialisti na určité odvetvia novinárskej práce, napr. športový redaktor, v iných redakciách sa redaktori delia podľa žánrového zamerania - komentátor, reportér. V redakciách bývajú zamestnaní aj titulkári, ktorých úlohou je navrhovanie titulkov, textov, aby pritiahli pozornosť čitateľa.

Postavenie redaktora v celoštátnom periodiku sa líši od postavenia novinára v regionálnych novinách. V celoštátnom periodiku je novinár od prostredia viac vzdialený, keďže sa prihovára spravidla širokému rozptýlenému publiku, s ktorým nemá úzky kontakt ako redaktor lokálneho periodika. Tieto skutočnosti vplývajú na charakter jeho práce.

Pod vplyvom technického pokroku prešlo a prechádza zmenami aj povolanie novinára. V súvislosti so zmenami vlastníctva médií, ich organizácie a produkcie „je

novinár stále naviazaný na ďalších jednotlivcov, s ktorými kooperuje v procese získavania informácií, ich úpravy či transformácie, ale je aj vo vzťahu s prijemcami mediálnych výpovedí. Je teda neustále v interakcii so sociálnym prostredím“ (Hradinská, Brečka, Vybíral, 2009, s. 65).

Podľa Brečku, Ondrášika a Keklaka (2010) sa novinárska profesia v dnešných časoch “rozplýva” ešte viac, ako to bolo v minulosti. *“Vždy boli problémy s definovaním novinárstva, ale dnes sú ešte väčšie.”* (Brečka, Ondrášik, Keklak, 2010, s. 75) Konštatovanie, že novinárstvo je to, čo robia novinári, je nepostačujúce. Ľudia, ktorí vyštudovali žurnalistiku, dnes pôsobia v rôznych iných mediálnych oblastiach, napr. v marketingu. Dôvodom je, že písanie článkov novinárov často neužívá. Mnohí, ktorí sa dnes za novinárov označujú, nimi v skutočnosti nie sú.

Podľa Rometa (2003) sa z novinárov stávajú robotníci. Aj v USA novinárov označujú pojmom “media workers”, čím jasne znevažujú novinárske povolanie. Do popredia sa pritom dostávajú tí, ktorí novinárske výpovede ani sami netvorí (napr. moderátori televíznych novín).

V dnešnej dobe sa kryštalizujú aj nové povolania, ktoré však vychádzajú z profesie novinára. Patrí sem redaktor on-line, ktorý je kombináciou informatika a novinára, ale aj redaktor služieb on-line, ktorého úlohou je programovanie, grafická úprava a redakčné spracovávanie informácií. Technicky pripravení špecialisti na informácie a databanky, ktorí zvládajú i komplexné rešeršné úlohy, sa nazývajú informační brokeri. V tejto súvislosti však môžeme hovoriť aj o dizajnéroch obrazu, multimediálnych autoroch, dizajnéroch rozhraní, trojdimenzionálnych animátoroch a pod.

So stále viac sa rozširujúcim fenoménom internetu ako média, ktorý sa stal miestom, kde môže texty publikovať ktokoľvek, sa vynára otázka, či je každý, kto publikuje články, novinárom. Kedysi novinárov definovali ako pisateľov pre noviny a časopisy, a to ich od iných autorov oddeľovalo.

Zvláštnosťou tohto povolania, ktorá by sa dala považovať aj za výhodu je, že sa dnes dá vykonávať aj bez odborného vzdelania. To však spôsobuje, že k recipientom sa dostávajú aj neprofesionálne spracované výpovede, ktoré neprinášajú relevantné informácie. Novinárske povolanie bolo v minulosti doménou mužov. Ženy doň začali prenikať až v 20. storočí a i tak boli veľmi obmedzované. Hodili sa údajne len na

niektoré oblasti novinárskej činnosti (ženské časopisy, spoločenské rubriky). S príchodom televízie sa situácia zmenila, no aj tak mali ženy prístup len k niektorým oblastiam novinárstva. Šport, politika, veda a technika boli pre ne za zatvorenými dverami. Dnes už je situácia úplne iná a ženy novinárky sú bežným javom v spoločnosti.

Novinárske povolanie je vo všeobecnosti veľmi obľúbené a populárne. Jeho atraktivitu okrem iného potvrdzuje aj každoročný počet uchádzačov na mediálnych fakultách na Slovensku, ale aj v iných krajinách.

4 PRAVIDLÁ SLOVENSKEJ VÝSLOVNOSTI, ORTOEPIA

Všeobecne platné normy spisovného slovenského jazyka spracoval Ábel Kráľ vo svojej kodifikačnej príručke *Pravidlá slovenskej výslovnosti*, v ktorej sa venuje zvukovej rovine nášho spisovného jazyka.

„Podobne ako sa v písaných prejavoch žiada dodržiavanie pravopisných pravidiel, aj v ústnych spisovných prejavoch sa žiada dodržiavanie ustálených spôsobov tvorenia, znenia a používania zvukových prostriedkov reči. Zvukový systém jazyka teda tiež podlieha spoločenským normám, a to normám zvukovým, **ortoepickým**.“ (Kráľ, A.: *Pravidlá slovenskej výslovnosti*, str. 13)

Napriek zvyčajnému definovaniu ortoepie ako „náuky o spisovnej výslovnosti“ Kráľ prízvukuje, že rozsah jej skúmania nie je zameraný len na výslovnosť hlások, ale aj na melódiu a prízvuk, a teda na prozodické (suprasegmentálne) vlastnosti vety. Za náležitejšiu teda považuje nasledovnú definíciu: „Ortoepia je náuka o zvukových normách spisovného jazyka. Je to súhrn pravidiel správneho tvorenia (generovania) a správneho znenia zvukových prejavov v spisovnom jazyku z hľadiska ich zvukových vlastností.“ (Kráľ, A.: *Pravidlá slovenskej výslovnosti*, str. 16)

Dodržiavanie pravidiel, ktoré výskumy ortoepie stanovujú, sú teda základným predpokladom na prednesenie kvalitného a kultivovaného rečového prejavu. Ten závisí nielen od cielene získaných vedomostí o spisovnom jazyku, ale aj od schopnosti človeka ovládať ľudské rečové orgány.

4.1 Rečové ústrojenstvo

Podľa skrípt Viliama Záborského *Výslovnosť a prednes* motorické centrum reči v mozgu vysiela popudy, ktoré uvádzajú naše rečové ústrojenstvo do činnosti v poradí:

- a) respiračné (dýchacie ústroje)
- b) fonačné (hlasové ústroje)
- c) artikulačné (hláskovacie ústroje)

Na vzniku zvukov reči sa podieľa viacero ústrojov, ktoré sú v neustálej koordinovanej pohybovej činnosti. Sú nimi hrudný kôš a pľúca, kde vzniká vydychovaním vzduchový prúd, ktorý je nevyhnutným podkladom reči; hrtan s hlasivkami, kde vzniká hlas, jazyk, mäkké podnebie, sánka a pery, ktoré artikuláciou onen výdychový prúd korigujú. „Dýchanie poskytuje prúd vzduchu – „materiál“ potrebný na utvorenie tónu. Správne ovládanie dýchacieho svalstva, dokonalé narábanie dychom, jeho hospodárne využitie je preto pre každého, kto pracuje a narába hlasom a slovom, nesmierne dôležité a potrebné.“ (Záborský, V.: *Výslovnosť a prednes*, str. 21)

„Pre život organizmu je potrebná výmena dýchacích plynov (O_2 a CO_2) medzi vonkajším a vnútorným prostredím. Výmenu kyslíka a oxidu uhličitého zabezpečujú orgány a tkanivá dýchacieho systému.“ (Binovský, A.: *Dýchacia sústava*, str.42)

Dýchanie je jedno z najzákladnejších prejavov života a pri komunikácii sú veľmi dôležité nádychy a výdychy. Človek môže vydržať bez jedla niekoľko týždňov, bez vody niekoľko dní, ale bez vzduchu len niekoľko minút (Krištúfek,1982). Orgány dýchacieho systému delíme na horné a dolné dýchacie cesty. Medzi horné dýchacie cesty patria: vonkajší nos, nosová dutina a hltan. Dolné dýchacie cesty zahŕňajú: hltan, priedušnicu, priedušky a pľúca.(Binovský,1998)

Hornými dýchacími cestami vstupuje vzduch do dýchacieho systému, v nich sa vzduch otepľuje a zbavuje nečistôt. Okrem toho sa v horných dýchacích cestách tvorí hlas, čiže je tu významná funkcia pre komunikáciu (Javorka,2001).

V dolných dýchacích cestách sa už deje samotná výmena plynov medzi vonkajším prostredím a organizmom.

Základnou dýchacou jednotkou je alveola. Vystlaná je množstvom krvných kapilár. Tieto kapiláry zachytávajú kyslík z vdýchnutého vzduchu.

Z didaktického hľadiska môžeme pri výmene plynov vymedziť tri deje (Pavlov,1980):

- 1) vonkajšie dýchanie
- 2) vnútorné dýchanie
- 3) tkanivové dýchanie

Podľa Scholzovej (1996) má dýchanie tri stupne:

- 1) pľúcna respirácia – výmena plynov medzi vonkajším prostredím a pľúcami
- 2) cirkulácia – prenos dýchacích plynov pomocou srdcovo-cievneho systému
z pľúc do tkanív
- 3) tkanivová respirácia – výmena dýchacích plynov v tkanivách

Keďže pri dýchaní pracujú predovšetkým medzireberné a bránicové svaly, rozoznávame tieto typy dýchania:

- a) **kostrálny** – je to dýchanie hrudňou a medzi rebernými svalmi, ktoré má však nevýhodu v tom, že nevyužíva všetky fyziognomické možnosti. Nepracuje pri ňom bránica a horná časť pľúc je preplnená a vzniká v nej napätie, a tiež tlak vzduchu derúci sa von, čo spôsobuje ťažkosti najmä vtedy, keď je potrebné povedať dlhšiu pasáž jedným dychom či s vyššou intenzitou hlasu. Takéto dýchanie má za následok krčovitý, neestetický a nezvučný tón, rovnako ako aj ničenie orgánu hlasiviek.
- b) **abdominálny** – je to brušné, bránicové dýchanie, pri ktorom sa človek, takpovediac, opiera o hlbší základ a javí sa, ako keby sa hlas prehĺbil a zväčšili sa rezonančné možnosti hrudníka. Úskaliami tohto typu dýchania však spočívajú v tom, že nevyužíva možnosti hornej časti hrudníka a môže dôjsť k prepätiu brušnej steny, čo opäť len obmedzuje možnosť regulácie dychu. Preto je za najsprávnejší typ dýchania považované:

- c) **kosto – abdominálne** – a teda zmiešané dýchanie, pričom sa dych môže oprieť o pevné základy bránice, využíva celý objem a všetky časti hrudného koša, opiera sa i o spodné bočné partie hrudného koša a jeho horná partia je naplnená len do takej miery, aby hlasivky neboli vystavené nadmernému tlaku vzduchu.

Pri hovorenom slove je nesmierne dôležité hospodárenie s dychom, aby sme predišli plytvaniu vzduchom a vyhli sa zbytočným, často až rušivým prestávkam, ktoré navyše môžu zapríčiniť skutočnosť, že poslucháčovi unikne podstata prednesenej reči. Správne dýchanie je potrebné si osvojiť, učiť sa mu prostredníctvom dýchacích cvičení a touto cestou ho prijať ako prirodzené a správne.

Ďalším z orgánov umožňujúcich hovoriť, a teda umožňujúcich vznik zvuku reči sú hlasivky. **Mechanizmus hlasového ústrojenstva** je uložený v hrtane. Hrtan sa skladá z chrupkovej kostry a hornou časťou je väzivom pripojený na čapíkovú kosť, jeho dolná časť je pripojená k hornému okraju priedušnice. Tvoria ho ďalej väzy, hlasivkové svalstvo, hlasivkové (párové) chrupky, prstencovitá chrupka a sliznica. Tento jemný a jeden z najzložitejších mechanizmov v ľudskom tele umožňuje pohyb hlasiviek rozmanitými smermi, najmä vďaka hlasivkovým chrupkám. Môžu sa približovať, oddaľovať, skláňať sa smerom dopredu i dozadu, a tiež točiť sa okolo vlastnej osi. „Hlasivkové chrupky ovláda vnútorné hrtanové svalstvo, ktorého časť sa pripája na hlasové väziva, hlasivky. Sú to dva „valy“, prebiehajúce cez vnútorný priestor hrtanu odpredu dozadu a pozostávajú – ako sme povedali – z hlasových väzív a susednej svalovej hmoty, ktorej hlavnou časťou je hlasivkový sval.“ (Záborský, V.: Výslovnosť a prednes, str. 25) Samotný hlas vzniká roztváraním a zatváraním sa hlasivkovej štrbiny v hlasivkách, čo spôsobí rozkmitanie vzduchového stĺpca nad hlasivkami a teda jeho periodické zhustovanie a zriedovanie.

Pre znenie ľudského hlasu je nevyhnutná súčinnosť artikulačných orgánov a celého rečového ústrojenstva, ktorého neodškriepiteľnou súčasťou sú **rezonančné dutiny**. Zapojenie týchto dutín (hrtanová, hrdelná, nosová, ústna a hltan) udáva okrem výšky predovšetkým silu, farbu a intenzitu tónu. Rezonančné dutiny hlas ozvučujú a robia ho plnším a ich využitie je ďalším krokom k správnej tvorbe hlasu. Predovšetkým *dutina hrdelná* musí byť „otvorená“, aby nebránila priechodu fonačného

prúdu. Napätie v hrdle zužuje rezonančný priestor hrdelnej dutiny a vzniká tzv. „efekt knedlíka v hrdle“, čo je jasným znakom toho, že fonačný prúd čelí akejsi prekážke.

Najprispôsobivejšou a najpohyblivejšou rezonančnou dutinou, cez ktorú fonačný prúd prechádza, je *dutina ústna*. Vďaka pohyblivosti artikulačných orgánov, ktoré sú v nej uložené, má najširšie možnosti ako korigovať, formovať, meniť a tvoriť reč a možno ju teda považovať za hlavného fyziologického činiteľa reči. A to okrem pier, zubov, mäkkého podnebia s čapíkom a výraznej pomoci sánky aj vďaka jazyku, ktorý je najpohyblivejším orgánom ústnej dutiny, a jeho schopnosti meniť svoju polohu i tvar. Rezonančné využitie ústnej dutiny spočíva vo formovaní jej priestoru tak, aby zvukovému chveniu umožnila čo najširšie možnosti.

Nosová dutina je pri tvorbe väčšiny hlások úplne uzavretá, a to zdvihnutím mäkkého podnebia s čapíkom. Do tvorby hlások sa zapája len v prípade tzv. nosových hlások – n, ň, m – a zabezpečuje im vlastné „nosové“ zafarbenie. Ak nie je jej uzavretie úplné, dochádza k deformácii ostatných hlások a tie tak získavajú neestetické zafarbenie. Napriek tomu je jej rezonancia pri správnom uzavretí potrebná i pri tvorbe nenosových hlások. „Túto pomocnú, no veľmi dôležitú rezonanciu dosiahneme úplným otvorením hrdelnej dutiny, zodvihnutím mäkkého podnebia a usmernením zvukového prúdu tak, aby narážal na prednú časť tvrdého podnebia nad hornými rezákmi na klenbu, ktorá je – prakticky povedané – priehradkou medzi ústnou a nosovou dutinou, je z kosti, tvrdá /odtiaľ názov „tvrdé podnebie“/ a preto má schopnosť reagovať na zvukové chvenie a prenášať ho.“ (Záborský, V.: Výslovnosť a prednes, str. 30) Keď teda narazí fonačný prúd na tvrdé podnebie, ono sa rozochveje a nosová dutina sa rozozvučí. Nosová dutina má ešte funkciu „spúšťača“ rezonancie v ďalších dutinách a to highmorových, umiestnených v lícných kostiach, ako aj čelných dutín a vlastne celej lebečnej dutiny. Má tiež veľký vplyv na tvorbu farby hlasu, jeho sily, plnosti i zvučnosti.

4.2 Artikulačné orgány

Artikulačné orgány môžeme rozdeliť na 1. pevné – zuby (najmä rezáky), ďasná, horná čeľusť, tvrdé podnebie, nosná dutina; 2. pohyblivé – pery, jazyk, sánka, mäkké podnebie s čapíkom. Pevné artikulačné orgány samotné netvorí hlásku, ale sú miestami, kde sa hláska tvorí. Artikulujeme aj samotnými hlasivkami, napríklad hlásku „h“. Artikuláciu každej hlásky môžeme rozdeliť na 3 fázy:

- a) intenzia – t. j. príprava artikulačného orgánu na artikulačné postavenie
- b) tenzia - vrcholná fáza artikulácie
- c) detenzia – návrat artikulačného orgánu do pokojovej polohy

Jazykovednou disciplínou, zaoberajúcou sa zvukovou stránkou jazyka, vznikom hlások v rečových ústrojoch a ich vlastnosťami je fonetika. Fonológia je jazykovednou disciplínou, ktorá skúma vzájomné vzťahy medzi hláskami.

Okrem správneho tvorenia hlások prednášajúci kultivovaného hovoreného prejavu musí dbať i na dodržiavanie **prozodických vlastností reči**. “Prozodické vlastnosti sú také javy zvukovej reči, ktoré súvisia s väčšími rečovými jednotkami, než sú hlásky. Prejavujú sa na slabikách, na slovách a spojeniach slov, na vetách. Pretože súvisia s väčšími jednotkami reči, než sú hlásky, pokladajú sa prozodické vlastnosti za **suprasegmentálne** javy. Niekedy sa na označenie prozodických vlastností (suprasegmentálnych javov) používa aj termín **intonácia**. Vtedy má pojem „intonácia“ širší rozsah než pojem „melódia“.

V porovnaní s hláskovými (segmentálnymi) javmi sú prozodické vlastnosti osobité tým, že odkrývajú aj mimojazykové prvky prejavu, ako sú komunikačná situácia, postoje hovoriaceho k téme, alebo aj jeho duševný stav. V ortoepii ich vnímame ako javy nesúce predovšetkým jazykovú informáciu a akékoľvek vybočenie s ich ustálenej formy možno vnímať ako chybu v jazykovom prejave, čo sa teda zvukového prejavu týka, chybu ortofonickú. Medzi tieto suprasegmentálne vlastnosti patrí:

1.prízvuk – prejavuje sa zvýraznením jednej slabiky slova nad inou, a teda prízvučnej nad neprízvučnou. Výraz prízvučnej slabiky dosahujeme intenzitou reči a výškou hlasu, rovnako aj vyššou melódiou. Striedaním prízvučných a neprízvučných slabík vzniká melódia vety a jej podoba závisí od typu vety. Spisovná slovenčina spravidla kladie prízvuk na prvú slabiku a toto pravidlo je nemenné. „Závazná prítomnosť slovenského prízvuku na prvej slabike slova je iba ukazovateľom začiatku slov čiže signálom hraníc slov. Prízvuk je teda **hraničný signál**.“ (Kráľ, A.: Pravidlá slovenskej výslovnosti, str. 164)

Rozlišujeme **a/** hlavný a **b/** vedľajší prízvuk, pričom vedľajším prízvukom je považovaný napríklad menší prízvuk na tretej slabike v štvorslabičných slovách. Takýmto spôsobom rozdeľujeme dvojslabičné a trojslabičné stopy v slovách so štyrmi alebo viacerými slabikami, keďže základným rytmickým modelom v slovenskej vete je práve striedanie trochejských a daktylských stôp. V slovenskom jazyku existujú aj neprízvučné slová a tie pripájame k predošlému slovu s prízvučnou slabikou. Nazývajú sa príklonky, enklitiky. Okrem nich existujú aj neprízvučné slová, ktoré sa prikláňajú k prízvučným slabikám, pred ktorými stoja, tieto nazývame predklonky, proklitiky. Čo sa týka predložiek, viacslabičné majú prízvuk na prvej slabike ako aj iné slová. U jednoslabičných rozhoduje o prízvučnosti či neprízvučnosti rytmická a významová stavba vety.

2. vetný prízvuk, dôraz – vetný prízvuk sa prejavuje vo vyššej jednotke – v texte, je to málo výrazný intonačný zdvih a zvýrazňuje sa ním podstata, jadro výpovede. Dôraz je melodicky aj dynamicky výraznejší a napomáha podporiť význam výpovede bez toho, aby bol striktne viazaný na konkrétne miesto vo vete.

3.emfáza – je viazaná na citovú stránku vety, je to tzv. citový dôraz a vyjadruje extrémny postoj k vypovedanému.

4. melódia – je vlnením a zmenou tónovej zložky reči. Podľa melódie vety určíme obsah výpovede a to na základe toho, či ide o otázku, oznámenie, výzvu, atď.. Rozlišujeme tieto základné typy melódie: *a/ končiaca* melódia jasne signalizuje koniec vety a naznačuje či očakáva pokračovanie ďalšou, novou. *b/ uspokojuvajúca* končiaca (konkluzívna kadencia) je melódia uzatvárajúca myšlienku bez pomyselnej požiadavky

doplnenia informácií. c/ *neuspokojivá končiaca* (antikadencia) síce melodicky naznačuje koniec vety, avšak žiada sa doplnenie ďalších informácií. d/ *nekončiaca* (polokadencia) melódia naznačuje neukončenie výpovede a býva najčastejšie vnútri vety či súvetia.

5. prestávka, pauza – je to prerušenie hlasového prúdu za účelom buď fyziologickým alebo logickým. Fyziologická prestávka vzniká potrebou nadýchnuť sa. Logická prestávka významovo oddeľuje jednotlivé výpovedné celky. Cieľom prestávok je sceľovať to, čo je medzi nimi a napomáhajú vytváraniu štruktúry výpovedí. Mali by sme dodržiavať pravidlo prekryvania sa fyziologických a logických prestávok. V neposlednom rade má dobrý rečník dbať aj na **tempo** a **rytmus**, ktoré sa však odvíjajú aj od predchádzajúcich činiteľov.

4.3 Fonetika

Stopy fonetického bádania siahajú už do starovekej Indie, Grécka a Ríma. Starorímske pamiatky boli písané v sanskrite, neskôr ich vytlačili iné jazyky a stal sa mŕtvym. Staroindický učenci v snahe priblížiť a uchovať posolstvo jazyka sa začali zaoberať jeho opisom a to po stránke zvukovej a gramatickej. Minimálne základnou jednotkou foneticky nebola hláska, ale slabika – resp. slabičná abeceda.

V Grécku zohráva najdôležitejšiu úlohu Aristoteles, ktorý v tom čase rozdelil na písmena na 3 typy:

- Samohlásky – hlasné písmena
- Polosamohlásky – polohlasné písmená
- Spoluhlásky – nemé písmena

Zatiaľ čo bola staroindická fonetika artikulačná, Aristotelova fonetika bola akusticko-artikulačná.

V období renesancie bol veľký záujem o národné jazyky, prejavilo sa to v opise pravopisnej a zvukovej stránke jazyka. Slovenska fonetika sa vynorila v 50 rokoch 20 storočia, vtedy vznikol kabinet fonetiky na filozofickej fakulte pod vedením Jána Stanislava, Eugena Paulinyho a Ábela Krála. Takže podľa dnešného datovania je

fonetika jazyková disciplína skúmajúca zvukový systém jazyka s ohľadom na jazykovú (dištingtívnu) funkciu jednotiek tohto systému. Študuje vlastnosti, protiklady a fungovanie zvukových prvkov jazyka. Neskúma fyzické javy reči, ale skúma ich jazykové abstrakcie. Základnou jednotkou fonetiky je hláska, artikulačno-akustická jednotka zvukovej roviny reči.

Predmetom fyziologickej fonetiky je artikulačná, teda genetická fonetika a percepčná fonetika. Artikulačná fonetika predstavujú deje odstredivých nervových dráhach a artikulácia. Percepčná fonetika tvorí počúvanie, teda mechanické deje v uchu a deje v odstredivých nervových dráhach. Fyziologická fonetická sa venuje fyziológii reči, ktorá sa začína aj končí v mozgu. Fyziológia reči pozostáva teda z týchto zložiek:

- mozog a centrálna nervová sústava, to je riadiaca časť
- spájacia časť, smerujúca od centra k periférii a späť
- periférna časť : výkonná, výstupná, vstupná

Periférna časť zahŕňa štyri veľké anatomické okruhy:

1. respiračný (pľúca)
2. fonačný (hrtan a hlasivky)
3. artikulačný (ústna a nosová dutina)
4. recepčný (ucho)

V uchu sa uskutočňujú percepcie reči a zvuku. Citlivosť zvuku sa viaže na rozpätie 20 až 2000 Hz, pričom ucho je najcitlivejšie na kmitanie 1000 - 6000 Hz.

4.4 Odstraňovanie nedostatkov v rečovom prejave

Medzi najčastejšie artikulačné chyby, ktorých sa dopúšťa množstvo ľudí patrí sigmatizmus, rotacizmus a kapacizmus. Sigmatizmus je tzv. šušľavosť či sykavky. Sú to chyby pri vyslovovaní spoluhlások s, z, c, š, ž, č. Rotacizmus značí chybnú výslovnosť spoluhlásky r. Kapacizmus je artikulačnou chybou vo vyslovovaní spoluhlások k, g. Odstraňovaním a elimináciou chýb v reči sa zaoberá vedný odbor logopédia. Skúma ako

príčiny a prejavy rečových chýb, tak aj možnosti ich odstránenia. Pre rečový prejav na vysokej úrovni je nevyhnutné snažiť sa tieto, takpovediac, rečové chyby odstraňovať uvedomelým postupným procesom na základe jazykových cvičení a praktizovať tiež cvičenia zamerané na zvyšovanie kapacity pľúc, napr. snažiť sa povedať čo najdlhšiu časť textu (básne) na jedno nadýchnutie, pričom sa snažíme hovoriť prirodzeným tempom a uvedomelo šetriť vzduchom, teda zaobchádzať ním ekonomicky.

4.4.1 Vizuálna stránka prejavu

Pokiaľ ide o techniku hovoreného slova a prejavu, nemalý podiel na celkovom dojme u poslucháča v prípade, že je aj divákom, má aj optická stránka nášho prejavu. Optické znaky nášho prejavu výrazne napomáhajú počúvajúcemu porozumieť. Sú nimi artikulačné orgány (ústna dutina). Patrí tam aj mimika, ktorou je vyjadrené duševné rozpoloženie hovoriaceho. V neposlednom rade je to gestikulácia, ktorá má podporiť vetný prízvuk a dôraz, napr. súhlas – nesúhlas, a to krútením hlavy. Tieto gestá rozdeľujeme na *uvedomelé* (syntaktické) a *nevedomelé* (autosémantické). Mimika a gestá môžu, za podmienky, že sú správne používané, podporiť zrozumiteľnosť prejavu i zvýšiť úroveň celkového dojmu z neho

5 KREATIVITA AKO NUTNÁ ZLOŽKA ZDATNÉHO MODERÁTORA

5.1 Definícia kreativity

Každý človek má svoje myšlienky, ktoré prenáša do nápadov, ale iba tí „vyvolení“, nazývame ich kreatívne osobnosti, ich dokážu preniesť do výnimočných a geniálnych nápadov.

O tvorivosti sa traduje niekoľko mýtov. Ten najvšeobecnejší hovorí, že kreatívni ľudia sú výnimoční a ich zvláštne schopnosti sú vrodené, že tvorivosť je niečo čo patrí k umeniu (maliari, hudobníci, básnici, architekti) alebo vede. Zvláštny talent, to je schopnosť, ktorú majú umelci i vedci a tvorivosť je tá, ktorá sa prejavuje vo všetkom, čo robíme. Napríklad kuchár, ktorý varí zaujímavé jedlo, je tvorivý, ako aj moderátor, ktorý vymyslí pre svoj obchodný tím zaujímavú účasť, ktorá všetkých pracovníkov zapojí a nadchne, či komunikant, ktorý zdatne a pútavo manipuluje so slovami. Všetky

tieto varianty tvorivosti charakterizuje málo obáv, menej kontrolovaného správania, schopnosti vyjadriť nápady a nebáť sa zlyhania. Geniálni sú niektorí, no potenciál tvorivosti, či už väčší alebo menší, máme bez výnimky všetci. (Hospodárová, 2008)

Existuje niekoľko definícií kreativity – tvorivosti. V jednej z nich kreativita znamená produktívny štýl myslenia, odrážajúci sa v činnosti človeka, v inom zas tvorivosť značí schopnosť vedieť sa pozrieť na vec aj z iného hľadiska a vyriešiť daný problém novým, užitočným, správnym i prínosným riešením.

Kreativita patrí medzi kľúčové intrapersonálne kompetencie moderátora. Je súhrnom postojov, schopností a procesov, ktoré sa navzájom podporujú a ovplyvňujú a je možné ich rozvíjať. Rozvoj tvorivosti je procesom rozvíjania vnímavosti. (Hospodárová, 2008)

5.2 Charakteristika tvorivej osobnosti

Na kreativite osobnosti sa podieľa niekoľko faktorov. Tvorivosť dedíme po predkoch, formujeme ju prostredím, v ktorom vyrastáme. Kreativitu podporujú tiež osobnostné charakteristiky. Kreatívneho človeka charakterizuje niekoľko typických rysov a charakteristík, ktoré sa v určitej miere vyskytujú u všetkých kreatívnych ľudí.

Výskumy nepreukázali, že nasledujúce charakteristiky sú príčinou kreativity, ale neoddeliteľnou súčasťou tvorivého procesu. Prieskumy tiež signalizujú, že vlastnosť, ktorá má najväčší význam je tolerancia voči dvojznačnosti. Deväť zostávajúcich charakteristík prispieva k existencii tejto tolerancii a podporuje jej rolu pri presadzovaní tvorivosti. *Tolerancia voči dvojznačnosti* znamená, že kreatívni jedinci sú zvyknutí vnímať viacero variant, nie sú zviazaní jednoznačným výkladom, naopak vyhľadávajú situácie, ktoré sú viacvrstvové, bohaté, smerujúce k rôznym výkladom.

1. *Stimulačná sloboda* charakterizuje človeka, ktorého nápady prekračujú hranice. Tento človek nemá limity, pri zadaní úlohy, snaží sa pozeráť na vec z inej perspektívy a v procese riešenia problému dokáže obohatiť ostatných novými, neobvyklými impulzmi.

2. *Funkčná sloboda* sa testuje napríklad tým, že vymýšľame iné použitia pre známe predmety. Zatiaľ čo takéto testy riešilo 90% žiakov šiestej triedy behom 15 minút, ich riešenia našlo iba 20% vysokoškolákov. Čím vzdialenejší je človek, tým rigidnejšie býva jeho chápanie funkcie vecí. To je pre moderátora dôležitá informácia – pre vzdialenosť a kreativitu neplatí vzťah „ čím viac je človek vzdelaný, tým je viac tvorivý“ a naopak.
3. *Flexibilita* je schopnosť človeka opustiť nevyhovujúce riešenie a postúpiť k inému a ďalšiemu. Kreativni jedinci netrvajú na jednom jedinom správnom riešení a predkladajú alternatívy.
4. *Ochota riskovať* vedie k pozitívnym výsledkom a kreatívni ľudia sú si vedomí, že bez určitej miery rizika je úspech nemožný.
5. *Preferencia zmätku*, v ktorej je zmätok zaujímavý, zložitý a asymetrický.
6. *Oneskorenie uspokojenia* sa dá vysvetliť tak, že ochota vydržať až do konca vyriešenia problému vedie k tvorivosti.
7. *Zbavenie sa stereotypov sexuálnych rolí* vedie k tomu, že mužom aj ženám sa prikladá rovnaká miera kreatívneho myslenia.
8. *Vytrvalosť* spočíva v tom, že kreatívni ľudia sa nikdy nevzdávajú
9. *Odvaha* znamená nebáť sa ísť proti prúdu a nebrať nové myšlienky ako tabu.

5.3 Rozvoj kreatívnych schopností

Rozvoj kreatívnych schopností ovplyvňuje výsledok celého kreatívneho procesu. Z začať pracovať na sebe a rozvoji kreativity by mali najmä ľudia s nízkou kreatívnou schopnosťou, ľudia fixovaní na isté funkcie, obmedzení vo svojich nápadoch a ľudia obávajúci sa prílišného „snaženia, lietania v oblakoch“. Existuje presná metodika kreatívneho procesu. Kirst a Diekmeyer vytvorili dokonca zoznam kľúčových komponentov kreativity. Patria medzi ne flexibilita v myšlienkach, plynulosť, znamená schopnosť rýchlo a jednoducho nájsť riešenie, originalita, analýza, produktivita, konštruovanie, pretváranie, sila vyjadrovania, realizácia, kombinácia, transformácia,

rozhodovanie a organizovanie. (Žák, P. Kreativita a její rozvoj. Brno: Computer Press, a.s, 2004. 32 s. ISBN 80-251-0457-5)

Na zvýšenie kreativity je potrebné hľadať tiež zdroje motivácie, sústrediť sa na jej zameranie a smerovanie pôsobenia. Viacerí odborníci, napríklad T. Kollárik, rozdelil motivačné zdroje do týchto kategórií. Prvou je „ekonomická motivácia“. Podľa nej len peniaze prinúti moderátora či pracovníka, aby bol kreatívny. Druhou je „sociálna motivácia“. Spočíva v tom, aké sú medziľudské vzťahy, ich kvalita, sociálna atmosféra vo firme, ale aj v zaujatí adekvátnej pozície zamestnancov v štruktúre organizácie. (Alexy, J.- Boroš, J.- Sivák, R. Manažment ľudských zdrojov a organizačné správanie. Bratislava: Iris, 2004. 203 s. ISBN 80-89018-59-9)

K uvedeným schopnostiam sa však dajú priradiť aj ďalšie, no ideálne je, ak moderátor spĺňa všetky a v tom prípade jeho kreativita dosiahla maximálnu mieru.

V odbornej literatúre nájdeme množstvo zásad a odporúčaní na rozvoj kreativity. Od skúšania rôznych experimentov, hrania počítačových hier, prijímania nových nápadov až po preformulovania naučených metód. V podstate sme všetci tvoriví, no dôležité je uvedomiť si, že tvorivosť si vyžaduje prax a zdokonaľovanie ako každá iná schopnosť. (Porvazník, J a kol. Celostný manažment: Piliere kompetentnosti v manažmente. 3. prepracované a doplnené vydanie, Bratislava: IRIS, 2007. 100s. ISBN 978-80-88931-73-7)

5.3.1 Metódy rozvoja a zvyšovania kreativity

V súčasnosti existuje niekoľko metód a techník na podporu tvorivosti a využitia intuície. Vnasledujúcej podkapitole je niekoľko typov a cvičení tvorivosti, ktoré stoja za povšimnutie.

➤ **Analogram**

Analogramy vytvoríme tak, že k pojmu, problému hľadáme nové nápady, vytvárame z nich vždy jeden analogram a pracujeme so slovami alebo graficky. Slovné analogramy hľadáme tak, že ku každému písmenu pojmu, slova, mena, ktorý si napíšeme, hľadáme jeden význam, ktorého prvé písmeno je rovnaké.

➤ **Brainstorming**

Osvedčená metóda hľadania nových nápadov v skupine, pokiaľ sa dodrží niekoľko pravidiel – využívanie čo najviac nápadov a myšlienok, žiadne hodnotenie a posudzovanie, na papier zapisovať presne to, čo bolo povedané jedným zapisovateľom a podporovať humor. Neskôr z týchto nápadov selektujeme nepraktické a vyberáme len tie potrebné.

➤ **Technika 90 sekúnd**

Funguje rovnako ako brainstorming s výnimkou ústneho podania a obmedzeného času jeden a pol hodiny.

➤ **Denné snenie**

Technika, pri ktorej sa 15 minút denne zamýšľame čo bude a aké to bude – náš vysnívaný cieľ a následne začne pôsobiť prostredníctvom pretvorených obrazov (napríklad článok v novinách, kniha, keď počujeme niekoho o našom ciele rozprávať) do detailov nášho cieľa.

➤ **Kreslenie**

Táto metóda vychádza zo schopnosti predstavovať si a zobrazovať informácie a poznatky pomocou vlastných kresieb a náčrtkov.

➤ **Myšlienkové mapy**

Pravidlá tejto grafickej techniky sú jednoduché. Začneme výstižným obrázkom v strede alebo aspoň slovom alebo termín priestorovo obrazovo a farebne stvárňime. Od neho vytvárame hlavné a ďalšie úrovne vetví. Na každú vetvu alebo linku použijeme kľúčové slová. Píšeme veľkými tlačenými písmenami. Zapájame predstavy, priestor, farby, symboly, rytmus, súvislosti, celok a všade kde je to možné namiesto slov. Použijeme šípky a symboly pre vyjadrenie vzájomných väzieb. Začíname vpravo hore. Táto technika umožňuje jednoduchšie vytváranie nových nápadov, prepojenie a súvislosti.

➤ **Mozgový jogging alebo „Useit or loseit“**

Je to mozgová gymnastika, ktorá sa zameriava na pravú i ľavú hemisféru tak, že si každý týždeň pridávame na náročnosti, trénujeme a postupne zvyšujeme záťaž. Počítame, riešime logické úlohy, slovné úlohy, rozvíjame intuíciu a logiku, pridávame na náročnosti a rýchlosti.

5.4 Bariéry v tvorivosti

Vo výkone každej práce sú isté prekážky, ktoré majú za následok slabší výkon. Mnohé z nich sa však dajú odstrániť, respektíve minimálne hľadať príčiny vzniku

daných bariér. Dôležité je definovať problém, ak splníme toto kritérium ľahšie sa nám bude odstraňovať.

V praxi aj v odbornej literatúre sa stretávame s niekoľkými rôznymi pohľadmi na prekážky tvorivého uvažovania. Všeobecne môže byť prekážkou aj povaha, postoj uzavretosti i druh osobnosti. Bolo dokázané, že extroverti sú viac kreatívni než introverti, ľudia so silno vyvinutou emočnou inteligenciou majú oveľa menej blokov v tvorivom uvažovaní. Rovnako sa prejavuje väčší kreatívny potenciál u sangvinikov a cholerikov než u flegmatikov a melancholikov.

Na kreativitu vplyvajú taktiež zábrany vo vnímaní, kultúrne, emocionálne bariéry, komunikačné bariéry a podobne.

Práve komunikácia býva častým problémom, aj keď dnešná doba tomu nenasvedčuje, ale mnohí úspešní komunikanti a moderátori musia neustále pracovať na svojom prejave a vytvoriť si stratégiu akými komunikačnými prostriedkami presvedčia okolie o tom, že ich myšlienky a názory dokážu presadiť u recipienta.

Môže byť konzumácia zlej stravy príčinou slabej kreativity? Howard poukazuje na biologický vplyv nesprávnej diéty a zlej životosprávy na akúkoľvek myšlienkovú činnosť človeka. Za nebezpečné považuje predovšetkým nadmerné prijímanie jednoduchých sacharidov a tukov. Nejde samozrejme o žiadnu chybu, ale pri pokuse s dvomi komunikujúcimi ľuďmi sa preukázala dôležitosť vyváženej stravy. Jeden zjedol na obed menej sacharidov a viac zeleniny, druhý si dal na obed tukovú bombu. Prvý bol v komunikácii presvedčivejší ako ten druhý.

Moderátor musí byť aj flexibilný. Nepružnosť alebo akési „zviazané ruky“ stoja taktiež tvorivosti v ceste. V nasledujúcich podkapitolách sa budeme podrobnejšie zaoberať stereotypmi a psychologickými prekážkami v kreativite.

5.4.1 Neschopnosť zmeniť uhol pohľadu- stereotyp

Čím viac sa budeme pozeráť na veci len z jedného uhlu pohľadu, tým rigidnejšie výsledky dosiahneme. Podstata kreativity spočíva práve v eliminovaní jedného uhlu pohľadu. Je potrebné prinútiť každého člena skupiny, aby prinášal nové náhľady na problém a neustále ich obmieňal. Rovnako to platí ak sa na problém či zadanie pozerá len jeden človek. (Žák, P. Kreativita a její rozvoj. Brno: Computer Press, a.s, 2004. 58 s. ISBN 80-251-0457-5)

Nezabúdajme, fantázia každého človeka je veľká a medze by sa v nej klásť nemali. či kolegami.

5.4.2 Psychologické prekážky kreativity

Kreativita je schopnosť každého jednotlivca. Každý z nás je však ovplyvňovaný celou škálou hodnôt, želaní, daných či získaných vzorcov v myslení aj v jednaní.

Každý z nás je originál. Aj naša psychika sa odlišuje. Odblokovať psychologické bariéry nie je jednoduché, no ak budú odbúrané u všetkých poslucháčov, výsledkom bude pozitívnejšie myslenie. Medzi najčastejšie bariéry patrí obava z chýb. Tento stav poznajú už aj deti v základných školách. Tvorivosť si vyžaduje odvahu stretávať sa s neistotou, neznámymi problémami a podobne. „Ľudia, ktorí vážne hľadajú nové riešenia, sa neboja robiť chyby a byť kritizovaní.

Prílišná dôvera v racionalitu a nedôvera v intuíciu, imagináciu a fantáziu je príznačná pre západnú kultúru a bráni rozvoju tvorivého potenciálu.“ (Porvazník, J a kol. Celostný manažment: Piliere kompetentnosti v manažmente. 3. prepracované a doplnené vydanie, Bratislava: IRIS, 2007. 99s. ISBN 978-80-88931-73-7)

V súčasnosti možno považovať kreativitu za vysoko hodnotený artikel na trhu práce. Existujú však rôzne tréningové metódy a kurzy kreativity. Ľudia začínajú do seba investovať nemalé finančné prostriedky do podpory kreativity či rozvoju ich komunikácie. Na niektorých vysokých školách otvárajú štúdiá zamerané na kreativitu a komunikáciu.

Moderátor využíva kreatívne myslenie pri postupnosti prevedenia svojej témy recipientom, čo znamená zamedzenie stereotypu v komunikácií.

Rovnako je potrebné zvážiť, v akom pracovnom prostredí sa určitý komunikant nachádza. No pochopiteľne je tvorivosť nevyhnutná aj v iných odvetviach, nielen v umeleckých či mediálnych, no v podstate vo všetkých.

Napríklad takí manažéri využívajú svoju tvorivosť, či už menej alebo viac vo všetkých manažérskych funkciách. Či už od plánovanie, organizovanie, riadenie ľudských zdrojov, vedenie, kontrolovanie a rozhodovanie, v každej jednej je nevyhnutné využiť určitú dávku tvorivosti. Kreatívny manažment znamená spojiť tieto všetky funkcie s tvorivosťou, pretože práve kreatívny manažér určuje a rozhoduje do budúcnosti, či jeho firma bude prosperovať a či ľudia, ktorí v nej pracujú s nasadením a zároveň ich

pracá naplňuje. Manažér rozdeľuje a zadáva úlohy svojim zamestnancom, presviedča, ovplyvňuje, deleguje, zapája ich do rozhodovania a komunikuje so skupinou a s jednotlivcom. Ponúka rady, ako sa vyhnúť krízovým situáciám, podáva eventuálne riešenia práve vďaka tvorivosti, ktorá znamená dokázať sa pozerat' na veci z iného hľadiska a vnímať ostatné možnosti riešenia daného problému.

Všetky ponúkané pracovné miesta a všetci ľudia majú priestor pre nové nápady a podnety, no treba odstrániť bariéry tvorivosti, akými sú negatívny vnútorný dialóg, obavy, strach, neistota, časový stres a výhradné spoliehanie sa na logiku.

No všetky tieto blokujúce mechanizmy je možné premeniť na podporu tvorivého myslenia. Zaužívané metódy je vhodné narušovať náhodnými vstupmi ako je napríklad jedna z metód zvyšovanie kreativity – brainstorming.

Osobný potenciál je možné rozvíjať práve tvorivosťou a predovšetkým jej cvikom, napríklad už spomínanými metódami a technikami zvyšovania kreativity.

Budúcnosť ukáže či kreativita u moderátora bude v praxi ešte nevyhnutnejšou súčasťou pracovnej náplne kreatívnych pracovníkov či manažérov ako doteraz, no s určitosťou možno povedať, že samotná kreativita nestačí a treba ju spojiť s mnohými inými faktormi.

ZÁVER

Správnej technike hovoreného slova, ktorá je dnes už takmer fenoménom, sa možno učiť, zdokonaľiť sa v nej a osvojiť si ju. Hovorený prejav má byť založený na spisovnej slovnej zásobe, ktorej rozumie celá spoločnosť. Dbaním na dodržiavanie poznatkov z ortoepie, fonetiky a fonológie nielen robíme náš prejav lepším, ale staráme sa tak o to, aby sa znaky našej reči nevytratil vplyvom dialektov, nespisovných výrazov, slangu a čoraz viac používaných cudzojazyčných slov, a teda zachováваме našu jazykovú kultúru.

Na základe poznatkov, ktoré sme nadobudli počas prípravy našej bakalárskej práce sme dospeli k záveru, že aj napriek genetickým vlohám a minimálnemu zásahu rečovej koordinátorky sa prejav jednotlivca dá upraviť na požadované normy moderátora. Naučiť sa správnym komunikačným schopnostiam a koordinácií tela sa pod vedením odbornej literatúry vie jednotlivec nasmerovať na správnu cestu a mať oprávnené odhodlanie byť moderátorom.

Po preštudovaní odbornej literatúry a následnému prehĺbeniu sa do problematiky správnej komunikácie sme dospeli k zhrnutiu dôležitých bodov, aké by mali byť zásadné vlastnosti moderátora, ale aj časté chyby, ktoré by rečník nemal pri svojom prejave robiť.

Vlastnosti moderátora, ktoré by si mal osvojiť pokiaľ chce byť vo svojom obore najlepší: široké všeobecné vzdelanie, kultúrne a politické znalosti, veľký takt, skromnosť, vkus, kultivovanosť prejavu, improvizáčne schopnosti, pohotovosť, bystrá reakcia, bohatý slovník, dokonalá znalosť jazyka, príjemný hlas, dôveryhodnosť, zmysel pre súlad slova a obrazu, veľké znalosti z príslušného odboru, umenie hovoriť a mlčať v pravý čas. **No a za najčastejšie chyby moderátora:** zle zorganizované myšlienky pred tým, ako začne hovoriť, vyjadruje sa nepresne alebo nezrozumiteľne, snaží sa vo svojej výpovedi povedať všetko, tým trpí zrozumiteľnosť efektívnosť priamo úmerná krátkosti textu, do svojich výrokov zahrňuje príliš veľa myšlienok, ktoré strácajú potom hodnotu a stávajú sa nezrozumiteľné ku kontextu viet, strach a viditeľná tréma k účastníkovi rozhovoru, ktorý je na dôležitom poste alebo je to nejaká prominentná osoba.

LITERÁRNE ZDROJE

ALLHOFF, D., ALLHOF, W. : *Rétorika a komunikace*. GradaPublishing, Praha 2008, ISBN 978-80-247-2283-2

BAJČAN, R.: *Techniky publicrelationsaneb jak pracovat s médii*. Praha: Management Press 2003.

BINOVSÝ, A.: *Dýchacia sústava*. In: BINOVSÝ, A. a kol.: *Anatómia II*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 1998. s. 42 – 57

BOROŠ, J.: *Základy sociálnej psychológie*, IRIS, 2001, ISBN 80-89018-20-3

BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. GradaPublishing, Praha 2006, ISBN 802470868X

BURTON, G, JIRÁK, J.: *Úvod do studiamedií*. Brno: BARRISTER-PRINCIPAL 2001. ISBN 80-85947-67-6

De FLEUR, M. L.; BALLOVÁ - ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. 364 s. ISBN 80-7184-09-8.

DeVITO, J. A.: *Základy mezilidské komunikace*, 6. vydanie, Praha: GradaPublishing, a.s., 2008, ISBN 978-80-247-2018-0

FLUSSER, V.: *Komunikológia*, Bratislava, Mediálny inštitút, 2002, ISBN 80 968770 0 3

GÁBOROVÁ, L. - GÁBOROVÁ, Z.: *Človek v sociálnom kontexte*, LANA, Prešov, 2007 ISBN 80-969053-8-4

GRUBER, D.: *Zlatá kniha komunikace*, Ostrava REPRONIS, 2005, 249 s., ISBN 807169-998-8

HRADISKÁ, E.: *Verejná mienka*. In: Kollárik, T. A kol.: *Sociálna psychológia*. Bratislava Univerzita Komenského 2004. ISBN 80-223-1841-8

JAVORKA, K.: *Fyziológia dýchacieho systému*. In: JAVORKA, K. a kol.: *Lekárska fyziológia*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2001. s. 215 – 273

KOHOUT, J.: *Rétorika: Uměnímluvit a jednat s lidmi*, 4. Vydanie, Management Press, 2002, ISBN 80-7261-072-4

KUNZCIK, M.: *Základy masové komunikace*. Praha : Karolinum, 1995.

MCQUAIL, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha : Portál, 1999.

McROBBIE, A.: *Aktuálnitématakulturálnichstudii*. Praha: Portál, s.r.o. 2006. ISBN 80-7367-156-5

REIFOVÁ, I.: *Slovník mediálníkomunikace*. Praha : Dokořán, 2004.

ZÁBORSKÝ, V.: *Výslovnosť a prednes*, Ústredná knižnica a ŠIS VŠMU, 1991,ISBN 80-85182-16-5

KRÁL, A.: *Pravidlá slovenskej výslovnosti*, Bratislava, SPN, 1988, ISBN 067-034-88 PSV

ŠKVARENINOVÁ, O.: *Rečová komunikácia*, Bratislava, SPN, 1995, ISBN 80-08-02228-0

VOJTEK, J., *Úvod do organizácie redakčnej práce a redigovania*. Bratislava : FF UK v Bratislave, 2000. ISBN 80-223-1397-1

VYBÍRAL, Z.: *Psychologielidskékomunikace*, 1. Vydanie, 264 s., Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-291-2

VYMĚTAL, J.: *Průvodceúspěšnoukomunikací. Efektivníkomunikacev praxi*, GradaPublishing a.s., 2008, 322 s., ISBN 978-80-247-2614-4

ZVALOVÁ, J.: *Keď si sadáme za mikrofón*, Bratislava, LOGOS, 1999, ISBN 80-88800-11-0

ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press, a.s, 2004. 32 s. ISBN 80-251-0457-5

HOSPODÁROVÁ, I., *Kreativní manažment v praxi*, Grada Publishing, a.s., 2008, ISBN 978 – 80 -247 – 1731 – 1

POVRAZNÍK, J a kol. *Celostný manažment: Piliere kompetentnosti v manažmente. 3. prepracované a doplnené vydanie*, Bratislava: IRIS, 2007. 109s. ISBN 978-80-88931-73-7

ALEXY, J.- BOROŠ, J.- SIVÁK, R. *Manažment ľudských zdrojov a organizačné správanie*, Bratislava: Iris, 2004. 203 s. ISBN 80-89018-59-9

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Jana Trellová

Odbor: Sociálna a mediálna komunikácia

Forma štúdia: kombinované

Názov práce: Rozvoj komunikačných schopnosti ako súčasť prípravy na moderátorské povolanie

Rok: 2012

Počet strán textu bez príloh: 40

Vedúci práce: PhDr. Ernest Kováč